

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Volný čas dětí na 2. stupni ZŠ

Vypracovala: Lenka Krbcová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za trpělivé a vstřícné vedení mé práce, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při jejím zpracování a za metodickou pomoc.

Rovněž chci vyjádřit poděkování za podporu mé rodině, blízkým a všem, kteří se podíleli na výzkumném šetření.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem *Volný čas dětí na 2. stupni ZŠ* se věnuje současnému pohledu na volný čas dětí a mládeže a důležitost jeho smysluplného využívání. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části je vysvětlena problematika volného času, blíže specifikována skupina dětí staršího školního věku a popsány instituce, které se volnočasovými aktivitami zabývají. Cílem praktické části této závěrečné práce bylo získat informace o tom, jakým způsobem tráví děti a mládež této věkové kategorie svůj volný čas, jaké aktivity upřednostňují a zda nabídka volnočasových činností v jejich blízkosti je dostatečná. Závěry dotazníkového šetření jsou zpracovány do tabulek a grafů.

Výsledky ukázaly, že děti z výzkumného souboru jsou s náplní svého volného času spokojeny, a to i přes to, že nejsou účastníky žádných zájmových útvarů a kroužků. Nejvíce využívanými volnočasovými činnostmi dětí jsou sport a počítačové aktivity směřované ke komunikačním možnostem internetu a sociálním sítím.

Tato práce slouží ke zjištění, o jaké volnočasové aktivity mají děti na Základní škole v Humpolci zájem. Získané informace mohou využít volnočasová zařízení a daná škola k vytvoření aktuálních chybějících kroužků.

Klíčová slova: děti a mládež; volnočasové organizace; volný čas; zájmové činnosti

Abstract

The bachelor work with the title *Leisure Time of Children at the Second Degree of Primary School* pushes ahead the contemporary view of leisure time of children and teen-agers and the importance of its meaningful utilization. The work is divided into the theoretical and the applicative part. The theoretical part deals with the issue of leisure time, the children group of the older school age is closer specified and then the institutions dealing with leisure time activities are described. The aim of the applicative part of this bachelor work was to gain information how the children and the teen-agers of this age group spend their leisure time, what activities they prefer and if the offer of the leisure time activities in their neighbourhood is sufficient. The conclusions of the questionnaire survey are transformed in the form of tables and charts.

The issues showed that the children of the researched group are satisfied with the content of their leisure time in spite of the fact that they aren't participants of any clubs. The most used leisure time activities by children are sports and computers activities specialized in communication facilities and social networks.

The goal of this work is to find out what leisure time activities are the children at the primary school in Humpolec interested in. The obtained information can be used by leisure time facilities and the stated school in order to establish the currently missing hobby clubs.

Key words: children and teen-agers; leisure time facilities; leisure time; hobby activities

Obsah

ÚVOD	8
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1. 1 VOLNÝ ČAS.....	10
1. 1. 1 Volný čas a jeho teoretická vymezení	10
1. 1. 2 Volný čas dětí a mládeže	11
1. 1. 3 Životní styl dětí a mládeže a volný čas	11
1. 2 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE VE VOLNÉM ČASE	13
1. 2. 1 Funkce výchovy ve volném čase.....	13
1. 2. 2 Cíle výchovy ve volném čase	15
1. 3 ZÁJMOVÁ ČINNOST DĚTÍ A MLÁDEŽE	16
1. 3. 1 Subjekty poskytující zájmovou činnost pro děti a mládež v ČR	17
1. 3. 1. 1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	18
1. 3. 1. 2 Nestátní neziskové organizace	19
1. 3. 1. 3 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	21
1. 3. 1. 4 Podnikatelské subjekty	21
1. 3. 2 Formy a metody zájmové činnosti	22
1. 4 VÝZNAM RODINY PRO UTVÁŘENÍ VZTAHU K VOLNÉMU ČASU	24
1. 4. 1 Teoretické vymezení rodiny	24
1. 4. 2 Rodina a volný čas	24
1. 5 DĚTI STŘEDNÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	26
1. 5. 1 Specifika vývoje dětí středního školního věku	26
1. 5. 2 Rozvoj vlastní identity	27
2 CÍLE PRÁCE A METODIKA VÝZKUMU	29
2. 1 Cíl práce	29
2. 2 Metodika výzkumu	29
2. 3 Popis výzkumného souboru	30
2. 4 Vlastní realizace výzkumu	31
3 VÝSLEDKY.....	32
3. 1 Vyhodnocení dotazníků.....	32
3. 1. 1 Počet chlapců a dívek.....	32

3. 1. 2 Otázka č. 1 „Máš dostatek volného času?“	33
3. 1. 3 Otázka č. 2 „Jaký způsob trávení volného času preferuješ?“	34
3. 1. 4 Otázka č. 3 „Jak moc máš rád (a) tuto část dne v porovnání s ostatními?“	35
3. 1. 5 Otázka č. 4 „Navštěvuješ nějakou zájmovou aktivitu?“	39
3. 1. 6 Otázka č. 5 „Jak často se věnuješ zájmovým aktivitám?“	41
3. 1. 7 Otázka č. 6 „Myslíš, že nabídka zájmových aktivit ve Tvém okolí, které můžeš navštěvovat ve volném čase je dostatečná?“	42
3. 1. 8 Otázka č. 7 „Jsi se způsobem trávení svého volného času spokojený?“	44
3. 1. 9 Otázka č. 8 „Bavíte se doma o tom, co jsi celý den dělal/a?“	46
4 DISKUZE	48
5 ZÁVĚR	52
6 SEZNAM LITERATURY	53
7 INTERNETOVÉ ZDROJE	55
8 SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Pro psaní své bakalářské práce jsem si zvolila téma Volný čas dětí na 2. stupni ZŠ. Volný čas dětí a mládeže se stává se společností stále více diskutovaným tématem. Zejména otázky okolo jeho vhodného naplnění a tím předcházení možnostem inklinace dětí a mládeže k rizikovému chování. V dnešní uspěchané době jsou rodiče často značně vytíženi svými povinnostmi či zájmy a na své děti nemají dostatek času. Zástupnou roli zde pak sehrávají ve velké míře média, internet, mobilní telefony, sociální sítě, ale také vrstevnické skupiny, a proto je velice důležité dětem již od mala jít příkladem a učit je trávit svůj volný čas vhodným způsobem a brát jej jako důležitou součást života každého z nás.

Pracuji jako vychovatelka ve školní družině a zároveň jsem matkou dvou dětí. Díky svému zaměstnání vím, jak tráví volný čas děti na 1. stupni základní školy. Organizace jejich volného času je tedy naší každodenní činností. Jsou děti, které se věnují každý den jinému kroužku, ale také jsou děti, které si z bohaté nabídky zájmových činností nevyberou, nebo jejich zájem brzy opadne a u žádné aktivity dlouho nevydrží.

Jaké zájmy však mají děti a mládež na 2. stupni základní školy, jaké zájmové aktivity preferují, popřípadě jaké jim v okolí chybí, je pro mě otázkou neznámou, proto jsem si zvolila toto téma, které se zabývá zájmovými aktivitami žáků na 2. stupni základní školy. Chtěla jsem se dozvědět více o hodnotách a zájmech, přispět k určité náplni jejich volného času.

Tato práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou (výzkumnou). Teoretická část se skládá z pěti hlavních kapitol. V první části se práce zabývá pojmem volný čas, specifickou oblastí volného času dětí a mládeže a souvislostí životního stylu dětí a mládeže a volným časem. V druhé kapitole popisuje výchovu a vzdělávání dětí a mládeže ve volném čase, funkcemi a cíli výchovy ve volném čase. V následující kapitole se práce věnuje zájmové činnosti pro děti a mládež, subjektům, které tyto aktivity v ČR nabízejí. Ve čtvrté kapitole práce představuje vymezení rodiny a její postavení ve volném čase dětí a mládeže. V poslední, páté kapitole, jsou popsána

specifika vývoje dětí středního školního věku a důležitost tohoto období zvláště při rozvoji vlastní identity.

V praktické části je zvolen kvantitativní typ výzkumu, metoda dotazování, technika dotazníku vlastní struktury. Dotazníkové šetření bylo realizováno v 7. a 8. ročnících Základní školy v Humpolci. Jeho cílem bylo zjistit, jak děti a mládež na 2. stupni ZŠ v Humpolci tráví svůj volný čas a zda považují zdejší nabídku volnočasových aktivit za dostatečnou.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1. 1 VOLNÝ ČAS

Volný čas je důležitou součástí života každého z nás. Domnívám se, že jeho význam v období dětství a v období dospívání je mnohem významnější, jelikož toto období je obdobím, kdy jedinec získává návyky zdravého životního stylu, které mu zůstanou po celý život. Kaplánek (2012) ve své knize uvádí, že význam volného času za posledních 150 let ve všech společenských vrstvách významně vzrostl.

1. 1. 1 Volný čas a jeho teoretická vymezení

Uvést přesný význam pojmu volný čas je velice obtížné. Existujících výkladů je nespočet a mnohdy se velmi liší. Autoři zabývající se studiem volného času zdůrazňují odlišná hlediska vnímání významu tohoto pojmu. Proto se setkáváme s různými definicemi, které upřednostňují například psychologické, sociologické, ekonomické, kulturní či filozofické východisko.

Hájek, Hofbauer, Pávková (2011, s. 10) uvádí, že *volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje bio fyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti*. Pávková (2008) navíc vysvětluje pojem volný čas jako čas, který je možno chápat, jako opak nutné práce a povinností, jako dobu, kdy si své aktivity a činnosti vybíráme dle své volby a tyto činnosti nám přinášejí pocit uspokojení. Také Průcha (2014) dodává, že volný čas je dobou, ve které jedinec sám rozhoduje o tom, jak ji stráví podle svých představ, zájmů a potřeb a který zbude po splnění pracovních povinností, péče o rodinu, domácnost a zajištění vlastních fyzických potřeb (spánek, stravování, osobní hygiena aj). Kalnický (2012) blíže specifikuje dobu volného času jako dobu, která v sobě zahrnuje odpočinek, rekreaci, zábavu, dobrovolné vzdělávání a společensky prospěšnou činnost a samozřejmě zájmové aktivity. Dále uvádí, že tyto činnosti ovlivňují prožívání volného času tak, aby byl pro jedince a společnost prospěšný a omezil se vztah k nežádoucím projevům chování mládeže (agresivita, delikvence aj.). Kaplánek (2012) chápe volný čas v širším slova smyslu, tedy jako veškerý čas mimo čas

pracovní a v užším slova smyslu, tedy jako čas, který je oproštěn od času pracovního, spánku, jídla, cesty do práce atd. Tyto definice autoři zabývající se pedagogikou volného času dětí a mládeže dále konkretizují pro oblast volného času dětí a mládeže.

1. 1. 2 Volný čas dětí a mládeže

Volný čas dětí a mládeže má svá specifika, kterými se liší od volného času dospělých. Tato specifika vidí Hájek, Hofbauer, Pávková (2011) zejména v nedostatku zkušeností a celkové orientaci v nabídce zájmových činností, a proto je dobré částečné vedení a z výchovných důvodů i pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže. Podmínkou efektivnosti je, aby toto ovlivňování a vedení dětí bylo nenásilné, účast dobrovolná a samozřejmě nabízené činnosti pestré a atraktivní. Mezi další specifika volného času dětí a mládeže autoři dále řadí rozsah a obsah volného času a zejména pak větší množství volného času, než jakým disponují dospělí. Podotýkají také, že jsou jedinci, kteří postrádají volný čas a poukazují tím na děti, které jsou například přetěžovány mimoškolními aktivitami nebo povinnostmi ze strany rodičů či jsou to důvody sociální. Možnost, jakým způsobem a jak pestré a rozmanitě děti a mládež využívají svůj volný čas, je podmíněna zejména jejich životním stylem (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

1. 1. 3 Životní styl dětí a mládeže a volný čas

Průcha, Veteška (2014) ve své publikaci popisují životní styl jako jedinečný způsob myšlení, jednání, zaujímání postojů a hodnot jednotlivců či celých sociálních skupin. Dále zde uvádí, že životní styl určuje také postoj lidí právě k trávení volného času. Pávková (2008) k tomu dodává, že každý jedinec má svůj originální, nezaměnitelný a individuální systém hodnot, který si utváří aktivitou a životními podmínkami, ve kterých se aktuálně pohybuje. Hájek, Hofbauer, Pávková (2011) potvrzují, že v životním stylu dětí a mládeže se projevují zejména materiální a sociální podmínky, vědomí hodnot a norem a chování a jednání člověka. Dále poukazují na důležitost životních postojů rodiny a jejich značné ovlivnění průběhu a výsledků ve vzdělávacím a následovně také edukačním procesu.

Životní styl dětí a mládeže a to, jaký zaujímají postoj k trávení volného času, je ovlivněno různými ukazateli. Pávková (2008) považuje za významné ukazatele životního stylu zejména **sociální interakce**, které lze definovat jako vztahy s ostatními lidmi a sociálními skupinami. Autorka dále uvádí, že někteří jedinci vyhledávají rušný, akční společenský život a jiní jsou spíše samotáři a drží si odstup. Tím předkládá další ukazatel životního stylu dětí a mládeže, a to **míru aktivity jedince**, kterou rozumí, jak velké úsilí je jedinec schopen a ochoten vynaložit pro splnění a dosažení svých cílů, snů a plánů. Ovšem, jak dále dodává, svou první zkušenost se způsobem využívání volného času získáváme v rodině, a proto právě **rodina** je dalším velice důležitým ukazatelem, který ovlivňuje životní styl dětí a mládeže. Rodina se tak stává první sociální skupinou s prvotními sociálními vztahy, se kterými se děti setkávají a rodiče se tak stávají vzory, od kterých se děti učí a samozřejmě, že ekonomická situace rodiny se také podílí na tom, jakým způsobem děti a mládež mohou využívat svůj volný čas.

Vyhnálková (2013) rozděluje jevy, které nás ovlivňují a působí na naše chování a jednání, a to i ve volném čase na dvě skupiny:

Skupinu vnitřních činitelů (endogenních)

- psychické charakteristiky,
- demografické charakteristiky (pohlaví, věk),
- zdravotní stav a fyzické předpoklady.

Skupinu vnějších činitelů (exogenních)

- rodina (přátelé),
- lokalita, místo bydliště,
- vrstevnická skupina,
- celospolečenské podmínky,
- masmédia.

Nadace Proměny Karla Komárka (2016) provedla reprezentativní výzkum, který zjišťuje, kde a jak děti tráví svůj volný čas. Jak je z výzkumu patrné, mezi další významné ukazatele, které se podepisují na životním stylu dnešních dětí a mládeže také patří: jak

moc času tráví děti spolu se svou rodinou, jak sledováním televize, DVD, hraní počítačových her, videoher, kolik času stráví na internetu, sociálních sítích, venku s kamarády, ale také jestli se věnují v různých podobách četbě, domácím pracím, popř. jak dlouho a v jakých zájmových kroužcích tráví svůj volný čas.

1. 2 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE VE VOLNÉM ČASE

Hájek, Hofbauer, Pávková (2011, s. 65) uvádí, že *výchova bývá nejčastěji chápána jako záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu*. Kaplánek (2012) ve své knize uvádí jako podstatu výchovy pro volný čas zejména napomáhání dětem a mládeži k získání schopností aktivně využívat volný čas, vybírání takových aktivit, které budou přiměřené jejich možnostem, utváření návyků k uchování zdravého životního stylu, ale také odmítnutí nevhodných aktivit. Volnočasovou kompetenci tedy chápe jako schopnost si uspořádat a dobře prožít svůj život. Naproti tomu Hájek, Hofbauer, Pávková (2011) říkají, že podstatou výchovy pro volný čas je zejména rozvoj, kultivace schopností a dovedností, motivace a kompetence pro následné a smysluplné využívání volného času.

Volný čas přispívá ke zkvalitnění a zvyšování úrovně životního stylu a tím i ke zkvalitnění sociálního prostoru. V zájmu společnosti je tedy podpora osobnostního rozvoje každého jedince (Vzdělávání 2020).

Výchova ve volném čase je výchovou, která má své zvláštnosti. Těmi jsou společně se základními znaky výchovného procesu (záměrnost a cílevědomost) především prvky nenásilného a citlivého vedení s přiměřenou motivací, a především dobrovolnou účastí jedince na volnočasových aktivitách (Pávková, 2014). Kaplánek (2012) pak dále klade důraz na podmínky, při kterých k výchovnému působení ve volném čase dochází.

1. 2. 1 Funkce výchovy ve volném čase

Každý časový prostor v životě člověka by měl mít nějaký smysl a účel. Čas pracovní slouží k získání prostředků pro živobytí, čas studijní slouží k získání vědomostí a dovedností, se kterými se později jedinec uplatní ve společnosti. Tak i prostor volného času plní v různé míře určité funkce. Tyto funkce nepůsobí jednotlivě, ale vzájemně se prolínají a propojují (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Pávková (2014) uvádí jako základní funkce volného času tyto:

- výchovně – vzdělávací,
- zdravotní,
- sociální,
- preventivní.

Za prioritní považuje Pávková (2014) funkci výchovně vzdělávací, která je postavena na základech záměrného a cílevědomého ovlivňování osobnosti vychovaných. Hájek (2007) říká, že tato funkce rozvíjí celou osobnost, podporuje seberealizaci a působí na jedince motivačně a socializačně.

Zdravotní funkce dle Pávkové (2014) podporuje zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj, který je zajištěn zejména střídáním činností různého charakteru, zařazováním pohybových aktivit, vedení k zdravému stravování a zdravému životnímu stylu, dodržování pitného režimu, upevňování hygienických návyků, dodržování zásad bezpečnosti práce a v neposlední řadě také udržování dobrých vztahů mezi účastníky výchovného procesu. Hájek (2007) doplňuje tento výčet o relaxaci, odpočinek, duševní i fyzickou rekreaci a celkovou regeneraci sil.

Sociální funkce je plněna zejména zařízeními pro výchovu ve volném čase, a to různými způsoby a v různé míře. Nejčastěji se rozumí zajištění bezpečnosti a dohledu nad dětmi (školní družiny). Součástí sociální funkce je i získávání komunikačních dovedností a rozvoj sociálních kompetencí. Zařízení, ve kterých děti a mládež tráví volný čas tak mohou vyrovnávat nestejně podmínky rodinného prostředí a nabízí tak rovnější příležitosti i pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Preventivní funkce výchovy ve volném čase spočívá dle slov Pávkové (2014) v eliminaci rizikového chování dětí a mládeže (lhaní, záškoláctví, šikana v různých podobách, drobné krádeže, experimentování s drogami a dalšími závislostmi). Uvádí, že primární prevence je prevencí účinnou a relativně levnou, a proto by měla patřit kvalitní výchova dětí a mládeže ve volném čase mezi prioritní. Autorka tvrdí, že je vždy lepší nežádoucím jevům předcházet než později napravovat škody.

1. 2. 2 Cíle výchovy ve volném čase

Různé oblasti výchovy (rodinná výchova, školní vyučování, výchova ve volném čase) mají své specifické výchovné cíle. Obecným cílem je naučit jedince aktivně využívat svůj volný čas. Mezi dílčí cíle můžeme uvést například umění aktivně odpočívat, rekreovat se, rozvíjet a podporovat zájmy, naučit jedince vhodně využívat dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času a celkově vést k celoživotnímu vzdělávání (Pávková, 2014). Hájek (2007, s. 11) říká, že má-li naše činnost směřovat k nějakému cíli, musíme si jej definovat, jasně formulovat.

1. 3 ZÁJMOVÁ ČINNOST DĚTÍ A MLÁDEŽE

Průcha, Veteška (2014) definují zájmovou činnost jako *souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických i jednorázových aktivit a činností. Směřuje k účelnému naplnění volného času a umožňuje lidem získat vědomosti a dovednosti mimo školní vzdělávání. Mezi charakteristické znaky patří zájem jedince, volný čas, dobrovolnost, svoboda výběru, pestrost nabídky, uspokojení potřeb, otevřenost a aktivita. Zájmové vzdělávání poskytují jednak školy a školské instituce a různé organizace neformálního vzdělávání (knihovny, muzea, galerie aj.).*

Hájek, Hofbauer, Pávková (2011) dodávají, že zájmové činnosti jsou významnými činiteli individuálního i společenského rozvoje a příznivě ovlivňují efektivitu výchovy a vzdělávání. Dále uvádí, že všechny typy zájmových činností umožňují prožívání kladných citů, odreagování negativních emocí a zejména poznání vlastních možností. Kromě toho zdůrazňují, že vedení dětí a mládeže k zájmové činnosti již od prvních let školní docházky vytváří návyk zabývat se i ve starším školním věku užitečnou činností a tím předcházet sklonům k rizikové činnosti. Poukazují na riziko nenaplněnosti života, které je následně kompenzováno nežádoucími aktivitami např. gamblerstvím nebo sledováním a hraním počítačových her, kdy je vlastní zážitek potlačen virtuální realitou.

Dle vyhlášky 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání, se zájmové vzdělávání uskutečňuje:

- pravidelnou zájmovou, výchovnou nebo vzdělávací činností,
- příležitostnou zájmovou, výchovnou nebo vzdělávací činností,
- táborem činností,
- osvětovou činností – poskytování informací pro děti a mládež,
- individuální prací – rozvoj nadání dětí a mládeže,
- využitím nabídky spontánních činností.

Zájmové vzdělávání tvoří nedílnou součást procesu celoživotního učení a jednoznačně přispívá naplňovat vzdělávací cíle, které stanovuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Dále v § 111 školského zákona je zájmové vzdělávání definováno jako vzdělávání poskytující účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se

zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech. Školský zákon dále uvádí, že vzdělávací soustavu tvoří školy a školská zařízení podle tohoto zákona (§ 7 odst. 1). Školní družiny a školní kluby patří mezi školská zařízení pro zájmové vzdělávání dle § 7 odst. 5: „Druhy školských zařízení jsou zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči.“ Školský zákon dále stanovuje, v § 3 odst. 2, že pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy. Zájmové vzdělávání patří mezi druhy vzdělávání, pro něž není vydán rámcový vzdělávací program. Podstatným ustanovením školského zákona je § 7 odst. 7, který stanoví, že ve školách a školských zařízeních zajišťují vzdělávání pedagogičtí pracovníci (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Kdo může být pedagogickým pracovníkem, úpravu pracovní doby pedagogických pracovníků, jejich další vzdělávání, popřípadě kariérní systém upravuje zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů (Zákon č. 563/2004 Sb.).

1. 3. 1 Subjekty poskytující zájmovou činnost pro děti a mládež v ČR

Hájek (2007) uvádí, že pro nabídku různorodých typů zájmových činností vzniklo široké spektrum subjektů, které naplňují na různé úrovni a různými prostředky volný čas dětí. Pávková (2014) říká, že volný čas mohou děti trávit mnoha způsoby. Mohou jej trávit doma s rodiči či sourozenci, ve školních zařízeních se svými vrstevníky a kamarády, v zařízeních, která jsou určena pro organizované využívání volného času, v institucích zaměřených na kompenzaci funkcí rodiny, ale také na veřejných prostranstvích.

1. 3. 1. 1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Typy školských zařízení pro zájmové vzdělávání:

- a) střediska volného času,
- b) školní kluby,
- c) školní družiny,
- d) základní umělecké školy,
- e) jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky (Zákon č. 561/2004 Sb.).

1) Střediska volného času

Středisko volného času má tyto typy:

- dům dětí a mládeže, který uskutečňuje činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání,
- stanice zájmových činností zaměřená na jednu oblast zájmového vzdělávání (Vyhláška č. 74/2005 Sb.).

Jsou to subjekty, které nabízejí zájmové činnosti všem věkovým skupinám dětí a mládeže. Střediska poskytují své služby po celý školní rok, a to i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování. Jejich činnost spočívá v organizaci pravidelných zájmových útvarů tzv. kroužků. Podílejí se také na organizaci soutěží, kurzů i jiných vzdělávacích akcí, táborů, spontánních aktivit či různých adaptačních programů v rámci prevence sociálně – patologických jevů apod. Většina středisek volného času se tak stává jakýmsi centrem pro společenský život v obci (Vyhláška č. 74/2005 Sb.).

2) Školní kluby

Jsou určeny žákům druhého stupně ZŠ, případně žákům těch ročníků víceletých gymnázií, které odpovídají nejvýše devátému ročníku ZŠ. V obcích, kde není zřízeno středisko volného času dětí a mládeže, může klub zastávat jeho funkci. Pracovní náplní školního klubu jsou zájmové aktivity probíhající organizovaně, formou různých aktivit, kroužků, příležitostných akcí, popřípadě spontánních činností (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011). V roce 2012/2013 existovalo 526 školních klubů. Ve školním roce 2014/2015 to bylo již 552 a v roce 2016/2017 působilo v ČR 591 školních klubů

s počtem 47 149 zapsaných žáků 2. stupně základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií a osmiletých konzervatoří (MŠMT, zájmové vzdělávání).

3) Školní družiny

Jsou školská zařízení, která poskytují zájmové vzdělávání žáků jedné nebo několika základních škol, kteří jsou přihlášení k pravidelné denní docházce. Účastníky školních družin jsou přednostně žáci prvního stupně (1. až 5. třídy), případně i dětem v přípravné třídě, ale mohou jimi být i žáci druhého stupně ZŠ, případně odpovídajících ročníků víceletých gymnázií, za předpokladu, že nejsou přijati do školního klubu (Vyhláška č. 74/2005 Sb.).

4) Základní umělecké školy

Poskytují vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech (hudební, taneční, výtvarný, literárně dramaticky) pro následné studium na středních uměleckých školách a na konzervatořích, popř. na školách s pedagogickým zaměřením. Studium na ZUŠ i přes název Základní umělecká škola neposkytuje stupeň vzdělání, a tudíž nemůže být samostatnou složkou základního vzdělávání, na druhé straně je důležitou součástí celého systému vzdělávání (Zákon č. 561/2004 Sb.). Počet žáků navštěvujících základní umělecké školy os roku 2005/2006 neustále pravidelně stoupá. V roce 2005 navštěvovalo ZUŠ přibližně 216 tisíc žáků, v roce 2013 již jejich počet vzrostl na 243 tisíc a o rok později již na 244 tisíc žáků (Vzdělávání2020).

5) Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

Jsou to školská zařízení, která poskytují dle § 110 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, jazykové vzdělávání v cizích jazycích (Zákon č. 561/2004 Sb.).

1. 3. 1. 2 Nestátní neziskové organizace

Nezastupitelnou roli v oblasti nabídky organizovaných volnočasových aktivit dle Hájka (2007) sehrávají také nestátní neziskové organizace (NNO). Právní formu NNO upravuje zákon občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník tak uvádí celou škálu nestátních neziskových organizací.

Ve vztahu k volnočasovým aktivitám je rozdělujeme na:

- spolky sdružující děti a mládež (Junák – český skaut, z. s., Hnutí Brontosaurus, aj.),
- spolky, ústavy, o. p. s., které organizují volnočasové aktivity pro děti a mládež.

Některé NNO působí na území celé republiky a některé mají pouze místní působnost. NNO vytváří žádoucí a aktuální nabídky pro aktivní využívání volného času dětí a mládeže. Svou činností tak velice výrazně doplňují a obohacují repertoár nabídky volnočasových aktivit a výchovně – vzdělávacích činností školských zařízení, škol a rodin (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011). NNO, která je držitelem titulu „NNO uznaná MŠMT pro práci s dětmi a mládeží“ může využívat benefity v rámci Programů státní podpory pro NNO pracující s dětmi a mládeží. Nestátní neziskové organizace uznané MŠMT pro práci s dětmi a mládeží na léta 2016–2020 jsou:

1. Asociace středoškolských klubů,
2. Asociace turistických oddílů mládeže,
3. Český svaz ochránců přírody,
4. Duha,
5. Hnutí Brontosaurus,
6. Junák – český skaut, s. s.,
7. Liga lesní moudrosti, z. s.,
8. Občanské sdružení KADET,
9. Pionýr, z. s.,
10. Salesiánské hnutí mládeže,
11. Salesiánské kluby mládeže,
12. Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska,
13. YMCA v České republice,
14. Česká tábornická unie,
15. Hudební mládež,
16. Klub Pathfinder,
17. Český rybářský svaz (MŠMT, zájmové vzdělávání).

1. 3. 1. 3 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Hájek, Hofbauer, Pávková (2011) ve své publikaci nezapomínají ani na nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, které se také ve velké míře podílejí na organizaci volnočasových aktivit (NZDM). Uvádí, že jsou určena zejména neorganizovaným dětem a mládeži, kteří se ocitli momentálně v těžké životní situaci (problémy ve škole, mezi vrstevníky) nebo jsou ohroženi sociálně patologickými jevy (kriminalita, zneužívání návykových látek), popřípadě tyto děti mohou být členy různých vyhraněných skupin s rizikovým chováním. Nízkoprahová zařízení jsou zřizována na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tuto službu může poskytovat jak obec, tak i nezisková organizace. Za hlavní cíl nízkoprahových zařízení pro děti a mládež považuje předcházení a snížení rizik, které mohou vést k nežádoucímu společenskému chování a jednání.

Nízkoprahová zařízení nabízí klientům služby v těchto formách:

- a) volný vstup a pobyt v zařízení,
- b) volnočasové aktivity,
- c) sociální služby,
- d) aktivity a činnosti směřující k prevenci (Zákon č. 108/2006 Sb.).

1. 3. 1. 4 Podnikatelské subjekty

Další, jak uvádí ve své publikaci Hájek, Hofbauer, Pávková (2011), významnou a specifickou oblastí poskytující zájmové činnosti pro děti a mládež je oblast, kterou tvoří provozovatelé a organizátoři dětských a mládežnických aktivit pracujících na soukromém základě. Uvádí, že ti se mohou zacílit na získávání dovedností nebo na sociální služby pro zaměstnané rodiče (hlídání dětí spojené s některými zájmovými aktivitami, tábory atd.), ale své místo tu mají i různé internetové kavárny, herny a diskotéky, posilovny a fit centra, které také naplňují volný čas dětí a mládeže, a to i při vynaložení minimálního výchovného působení.

1. 3. 2 Formy a metody zájmové činnosti

Zájmová činnost je základním obsahem nabídky zařízení, které naplňují volný čas dětí a mládeže. Uskutečňuje se určitými formami a metodami, kterými rozumíme *cesty* při dosahování cílů (Pávková, 2014).

Zájmová činnost příležitostná – jedná se o organizované, příležitostné akce, které jsou přesně časově vymezeny, mají tedy stanovený začátek a konec. Tato činnost je organizována nebo přímo řízena pedagogem. Jedná se především o výlety, exkurze, divadelní představení, turnaje aj. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Zájmová činnost spontánní – jedná se o zcela nahodilé aktivity, kterých se jedinec účastní ve svém individuálním zájmu. Pedagogicky jsou tyto činnosti ovlivňovány nepřímo, a pokud je přítomen pedagogický pracovník, tak zde plní funkci pouze dohledovou. Spontánní akce nejsou přesně časově vymezeny a jsou přístupny všem zájemcům (Pávková, 2014).

Zájmová činnost pravidelná – k této činnosti jsou účastníci přihlášení k pravidelné docházce. Tyto aktivity probíhají v zájmových útvarech (kroužek, klub, oddíl, práce s nadanými), (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Pávková (2014) dále rozšiřuje rozdělení forem práce s dětmi a mládeží podle počtu účastníků zájmových činností na:

- individuální,
- skupinové,
- hromadné.

Mezi metody, které se uplatňují ve výchovně vzdělávacím procesu a slouží zejména k předávání informací Pávková (2014) řadí:

- slovní – vyprávění, rozhovor, přednáška, výklad,
- názorné – pozorování, předvádění, práce s obrazem,
- praktických činností – napodobování, experiment – zde se uplatňuje aktivita účastníka,
- osvojování a upevňování vědomostí a dovedností.

Jak autorka dodává, všechny tyto formy a metody mají svůj význam a zastoupení ve výchovně vzdělávacím procesu zájmových aktivit.

1. 4 VÝZNAM RODINY PRO UTVÁŘENÍ VZTAHU K VOLNÉMU ČASU

1. 4. 1 Teoretické vymezení rodiny

Rodina je určitou společenskou skupinou, která je spojená manželstvím, odpovědností, vzájemnou pomocí nebo pokrevními vztahy (Hartl, Hartlová, 2010). Průcha, Veteška (2014, s. 238) vymezují rodinu jako *základní element struktury společnosti*. Rodina by měla konkurovat dnešnímu uspěchanému světu kolem nás, plném anonymity a přetvářky, tím, že se stane jakýmsi bezpečným útočištěm pro své členy. Hodnota lidských vztahů by se tak měla stavět do popředí důležitosti hodnot jedince (Říčan, 2013). Jak uvádí Škoviera, Murinová (2012), dnešní model rodiny je nepochybně jiným modelem, než před dvaceti či osmdesáti roky.

1. 4. 2 Rodina a volný čas

Rodina zůstává i v současné moderní a turbulentní době těžko zastupitelnou a nahraditelnou institucí pro dospělého člověka, natož pro dítě. Je nepostradatelná při předávání mezigeneračních hodnot, postojů a vzorců chování a také funguje jako primární a významný socializační činitel (Kraus, 2014).

Od rodičů nelze očekávat z důvodu nedostatku pedagogického vzdělání profesionální přístup, zato však mezi členy rodiny existují silné citové vazby, které jsou pro výchovu nepostradatelné. Rodiče i prarodiče jsou pro své děti důležitými vzory pro napodobování (Pávková, 2014). Rodina tak plní socializačně – výchovnou funkci, kde hlavní úlohou socializačního procesu je příprava dětí a mládeže na vstup do praktického života (Kraus, 2014). Děti se od svých vzorů učí chápat volný čas jako určitou hodnotu, která má své opodstatněné místo v životě a učí se s ním hospodařit a efektivně naplňovat určitými aktivitami. Je tedy velice žádoucí, aby rodiče působili jako vzory pozitivní a sami uměli s volným časem dobře nakládat a hospodařit. Přitom ale nepodceňovali jeho hodnotu. Pro utváření dobrých rodinných vztahů je žádoucí společné prožívání volného času členů rodiny. Nutností však je zvolení takových činností, které budou přinášet příjemné prožitky a zážitky všech zúčastněných. Tak se nabízejí aktivity ve formě turistiky, rekreačního sportování, drobného kutilství apod.

Rodiče tak postupně své děti zasvěcují do svých zájmů, ale i aktivit nutných pro dalších jejich život (Pávková, 2014).

Další oblastí, kdy rodiče ovlivňují volný čas svých dětí je podpora jejich zájmů. Proto by se rodiče měli zajímat o dětský svět svých ratolestí o jejich schopnosti, dovednosti, naslouchat jim a dát najevo svůj zájem o ně. Tím jim pak budou schopni lépe pomoci s výběrem nebo nasměrováním při volbě vhodných zájmových aktivit. Určitě by zde nemělo být místo pro nesplněné ambice rodičů ve vztahu k volnočasovým aktivitám dětí. Výběrem vhodných zájmových aktivit jistě zájem rodičů nekončí a měl by být samozřejmostí i nadále v podobě aktivní účasti na prezentování výsledků činnosti jejich dětí v zájmových útvarech (soutěže, výstavy, veřejná vystoupení). Rodina se také podílí na podpoře materiální (Pávková, 2014). Zde se může projevit do jaké míry je plněna ekonomická funkce rodiny, kdy její poruchy, které mohou být způsobené například nezaměstnaností nebo stále se zvyšujícími náklady, se mohou projevit v hmotném nedostatku rodiny. Finanční i materiální náklady na volný čas mohou u sociálně slabších rodin převyšovat jejich možnosti a tím se stávají volnočasové aktivity pro některé děti nedostupnými. Tento fakt pak může ovlivnit výběr volnočasových aktivit dětí a mládeže a některé aktivity se tak stávají nedosažitelnými (Kraus, 2014).

Volný čas je kromě aktivních zájmových činností také dobou odpočinku. Proto své místo ve volném čase dětí a mládeže mají mít i aktivity spontánní. Nelze tedy děti a mládež přesylovat zájmovými aktivitami, jelikož by se tento charakteristický rys volného času vytratil. Zcela mylným předsudkem je tvrzení, že čím více kroužků dítě má, tím je lépe zajištěn jeho volný čas (Pávková, 2014).

1. 5 DĚTI STŘEDNÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

1. 5. 1 Specifika vývoje dětí středního školního věku

Osobnost každého jedince prochází během života složitým vývojem. Jednotlivé kroky vývoje se uskutečňují v určitých fázích, a proto změny se mohou zdát v některých obdobích výraznější (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011).

Toto období je postupným přechodem z dětství do dospělosti, a to po stránce:

- biologické – projevuje se pohlavním dozráváním, které doprovázeno výraznými hormonálními změnami a dalšími procesy souvisejícími s tělesným růstem jedince do dospělé osoby,
- sociální – sociální začleňování, hledání sebe samého, své identity (Helus, 2018).

Celkový vývoj je ovlivněn mnoha činiteli. Kromě genetických předpokladů hraje velice důležitou roli také obklopující prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Zejména prostředí sociální, významní jedinci, celé sociální skupiny, ale i způsob výchovy v rodině a vlastní míra aktivity jedince. Na každého pak tyto činitele působí odlišně, přesto však jednotlivé životní fáze mají jednotné charakteristické znaky. To se týká jak tělesného, citového, rozumového, volního i sociálního rozvoje. Střední školní věk dětí (11–15 let, žáci druhého stupně základní školy, pubescence) je obdobím přechodu z dětského světa do dospělosti. Je to období typické pro význačné tělesné i psychické změny, kdy evidujeme tu nerovnováhu mezi poměrně vyspělou tělesnou a rozumovou složkou a dosavadní nevyzrálostí citů a sociálních vztahů. Dále Helus (2018) uvádí, že současně s tímto biologickým a sociálním vývojem nabývají na významu vrstevnické vztahy, které poskytují dospívajícímu jedinci úkryt. Hájek, Hofbauer, Pávková (2011) potvrzují, že je to věk plný rozporů a černobílého vidění světa, což se navenek projevuje zvýšenou kritičností k autoritám, zejména pak k rodičům. Dále dodávají, že autority v podobě rodičů ustupují do pozadí a aktuálními autoritami se stávají oblíbení sportovci, herci, známé osobnosti a samozřejmě vrstevnické skupiny a kamarádi. Autoři uvádí, že v tomto období dochází k postupnému a zároveň žádoucímu snižování závislosti dětí na rodičích a tím si vytváří prostor pro vznik svých představ a priorit pro další etapu svého života. Říčan (2004, s. 184) souhlasí a říká, že *vrstevníci usnadňují nezbytnou citovou*

emancipaci od rodiny a získání nezávislosti, často je však tento tlak (vlastně tah) příliš silný a dítě se ocitá v bolestném konfliktu. Helus (2018) uvádí, že v tuto chvíli je velkým úkolem rodiny a školy předcházet situacím, kdy dospívající jedinec může nabývat dojmu, že je zbytečný a nikdo o něj nestojí a že kamarádi jsou ti jediní, kteří mu rozumí a chápou ho. Hájek, Hofbauer, Pávková (2011) dodávají, že v případě nezvládnutí této situace se jedinec může stát členem určité skupiny či party, ve které se bude cítit přijatý a přirozeně jí přizpůsobí své chování a jednání, což vždy nemusí být společensky žádoucí. Pubescent je tak vystaven mnoha nebezpečím, jejichž zvládnutí není vůbec snadné (Helus, 2018).

1. 5. 2 Rozvoj vlastní identity

Rogge (2018) popisuje období puberty jako období typické k vytváření vlastního *já*. K tomu je zapotřebí udržovat vnitřní rovnováhu, která je udržována a posilována z vnějšího prostředí. Jedinec svým chováním a jednáním získává od okolí určité odezvy. Ty můžou být ve formě pochval a povzbuzení, při kterých dospívající zažije úspěch a ten ho motivuje a pobízí pokračovat v daném konání dále a tím si začne rozšiřovat své obzory a posiluje svou pozici. Mohou však také nastat problémy a jedinec se může dostat do slepých uliček. Tím se ta cesta k najetí rovnováhy může stát trnitější, ale s podporou rodičů a blízkého okolí se zvládnout dá. Proces formování jedince a celkové jeho utváření a hledání vlastního *já* neprobíhá tak přímočaře. Jednotlivé přechodné vývojové fáze bývají dobou doprovázenou výraznými emocionálními výkyvy, nepokojem, neklidem, smutkem a slzami. Jak uvádí Říčan (2004, s. 177) *dospívající sám nerozumí tomu, co se s ním děje, vysvětlení hledá přirozeně především v tom, jak se k němu chová jeho okolí.* Při hledání a budování vlastní identity se jedinec musí naučit přijímat sebe sama včetně svých vad a nedokonalostí. Toto vše se stává také velkou zátěží pro samotné rodiče, kteří musí těmto situacím čelit a zároveň musí zastat nedocenitelnou roli respektujícího a naslouchajícího partnera pro své dospívající dítě. Názor rodičů je pro dospívajícího velice důležitý, jestliže je jím přijat takový, jaký je a pokud je respektován a podporován k samostatnosti, kterou je posilováno jeho sebevědomí. Pokud není stále porovnáván s ostatními vrstevníky, pokud vidí ochotu vyslyšení a ponechání prostoru pro vlastní rozhodnutí (Rogge, 2018).

Rogge (2018) vidí jako stěžejní úkoly dospívajících především ve:

- vyrovnání se s tělesnými změnami, kdy se jedinci učí brát sami sebe takoví, jací jsou,
- vytváření si svého okruhu přátel a známých a posilování vztahů s rodiči,
- prosazování si svých názorů a přebírání odpovědnosti za sebe a za své jednání.

Rodiče spolu s těmi, co za výchovu dospívajících jsou zodpovědní, by měli ve výchovném a vzdělávacím procesu spíše nabízet a motivovat než řídit a organizovat (Vyhnálková, 2013).

2 CÍLE PRÁCE A METODIKA VÝZKUMU

2. 1 Cíl práce

C 1: Zjistit, jak děti na 2. stupni základní školy využívají svůj volný čas.

C 2: Zjistit, jaké aktivity upřednostňují a jsou pro ně atraktivní.

2. 2 Metodika výzkumu

K vypracování výzkumné části jsem zvolila metodu dotazování, techniku dotazník. Tento způsob sběru dat je v sociálních výzkumech velice rozšířený (Reichel, 2009). Lze získat poměrně velké množství informací při relativně malé investici času. Takto získané informace se dobře zpracovávají.

V úvodní části dotazníku jsem se dětem představila a uvedla důvod, proč tento dotazník vyplňují. Ve druhé části odpovídaly na otázky týkající se jejich volného času. Dotazník tvoří 8 otázek v uzavřené a polouzavřené formě. Uzavřené otázky nabízejí pouze hotové odpovědi, kdy respondent označí pouze vhodnou odpověď. Polouzavřené otázky nejdříve nabízejí alternativní odpověď a poté je respondentům poskytnut prostor pro její vysvětlení (Gavora, 2000). Strukturu dotazníku uvádím v Příloze č. 1.

Před samotným výzkumným šetřením jsem provedla s několika dětmi šestého ročníku na téže základní škole předvýzkum, abych zjistila, zda daným otázkám rozumí. Jak uvádí Šafránková (2019), předvýzkum je vhodné realizovat na malém vzorku respondentů a tím si dotazník vyzkoušet. Dále uvádí, že předvýzkumem si ověříme především srozumitelnost kladených otázek jednoznačnost a jasnost. Před vlastním výzkumem tak můžeme případné nedostatky odstranit. Po uskutečnění předvýzkumu jsem tento dotazník předala s instrukcemi třídním učitelům. Vlastní sběr dat byl proveden pomocí tohoto písemného, anonymního dotazníku na vybrané škole v lednu 2020. Dotazníkové šetření bylo provedeno se souhlasem ředitele školy.

Získaná data jsem zpracovala do tabulek a grafů.

2. 3 Popis výzkumného souboru

Pro výzkumné šetření jsem si zvolila Základní školu Humpolec, Hálkova 591, okres Pelhřimov. Jedná se o jednu ze dvou škol, nacházejících se v tomto městě. Základní škola Hálkova je školou úplnou s prvním až devátým postupným ročníkem. Celkový počet žáků je 756, z toho 447 žáků navštěvuje první stupeň a 309 žáků navštěvuje druhý stupeň. Tuto školu jsem si zvolila kvůli její velikosti, a tudíž i dostatečnému počtu dětí ve vybraných ročnících.

V této škole navštěvuje 7. a 8. ročník celkem 185 žáků. Do školy docházejí žáci přibližně z 11 místních částí města. Většinou jsou v každém ročníku čtyři třídy a průměrná naplněnost tříd se pohybuje kolem 24 žáků v jedné třídě. Škola má výhodnou polohu z hlediska infrastruktury, dochozích vzdáleností na místní sportoviště, ale také do institucí, které nabízejí volnočasové aktivity pro děti. Šlo o cílený výběr žáků sedmých

a osmých ročníků, kde jsem formou písemného dotazníku zjišťovala, jakým způsobem tráví tyto děti svůj volný čas a jaké aktivity jsou pro tuto věkovou skupinu atraktivní.

2. 4 Vlastní realizace výzkumu

V rámci výzkumného souboru bylo předáno celkem 185 dotazníků (celkový počet dětí navštěvujících 7. a 8. ročníky), z čehož celková návratnost činila 152 dotazníků. Důvodem, proč se mi dotazníky vrátily v takovém počtu, byl ten, že některé nebyly vyplněné úplně či byly nečitelné a také z důvodu absence žáků ve škole. Tohoto šetření se účastnilo celkem 152 respondentů, z čehož bylo 90 chlapců a 62 dívek. Viz tab. 1.

Tab. 1: Přehled počtu žáků a návratnost dotazníků

Třídy	Vydáno dotazníků		Celkem respondentů		Návratnost v %	
	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Dívky</i>
7. A, B, C, D	49	45	42	37	86 %	82 %
8. A, B, C, D	56	35	48	25	86 %	71 %
Celkem	105	80	90	62	86 %	78 %
Celkem	185		152		82 %	

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3 VÝSLEDKY

3. 1 Vyhodnocení dotazníků

3. 1. 1 Počet chlapců a dívek

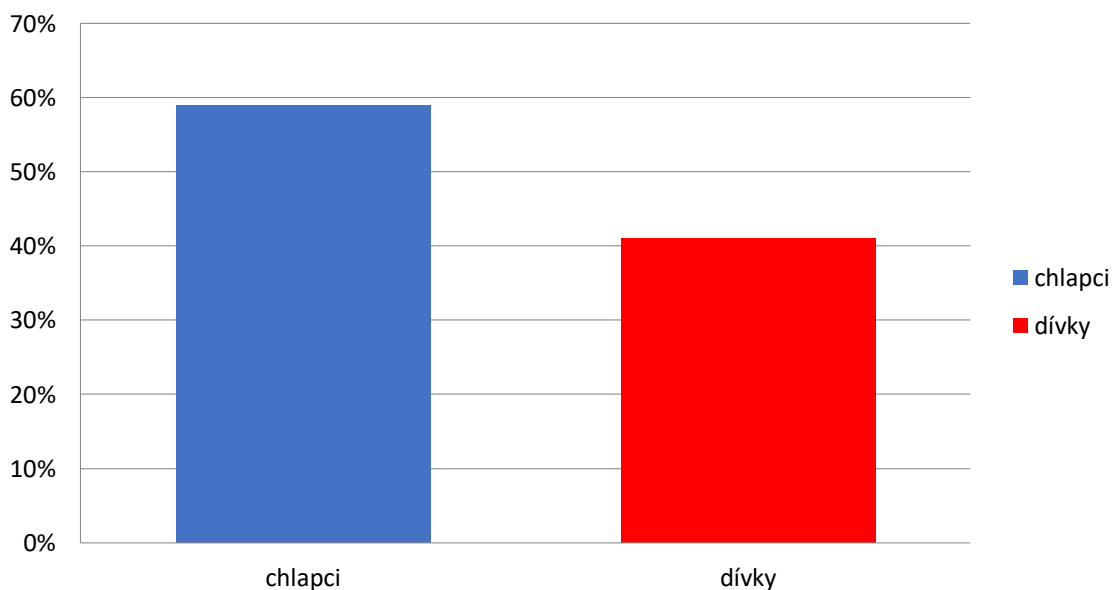
Ze 152 správně vyplněných dotazníků, získaných od žáků bylo celkem 90 chlapců (42 chlapců ze 7. ročníku a 48 chlapců z 8. ročníku) a 62 dívek (37 dívek ze 7. ročníku a 25 dívek z 8. ročníku). Zde je z šetření patrné, že v těchto ročnících jsou zastoupeni ve většině chlapci, a to přibližně o 20 %. Viz tab. 2.

Tab. 2: Počet chlapců a dívek

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Chlapci	90	59 %
Dívky	62	41 %
Celkem	152	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 1: Počet chlapců a dívek.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 2 Otázka č. 1 „Máš dostatek volného času?“

Smyslem otázky č. 1 bylo získat informaci o názlehu respondentů na to, jaké množství volného času mají.

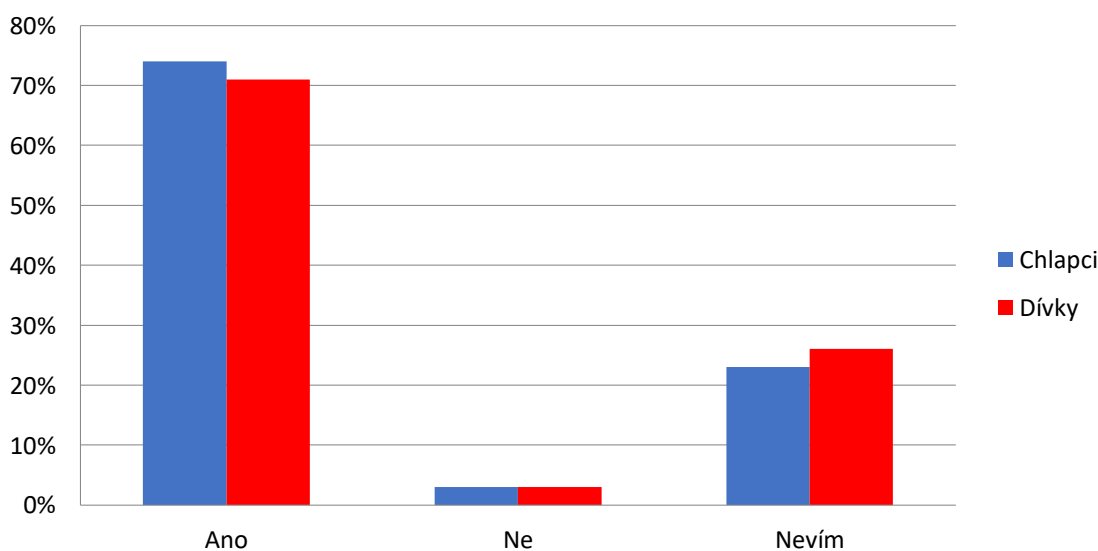
Výsledky chlapců a dívek byly téměř shodné. 73 % respondentů se domnívá, že je jejich volný čas dostačující, 3 % dotázaných uvedlo, že nikoliv a 24 % nedokázalo odpovědět. Viz tab. 3.

Tab. 3: Kolik mají děti volného času

	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
Ano	66	74 %	44	71 %	110	73 %
Ne	3	3 %	2	3 %	5	3 %
Nevím	21	23 %	16	26 %	37	24%
Celkem	90	100 %	62	100 %	152	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 2: Kolik mají děti volného času.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 3 Otázka č. 2 „Jaký způsob trávení volného času preferuješ?“

Smyslem otázky č. 2 bylo získat informaci, jak respondenti přistupují ke způsobu trávení volného času.

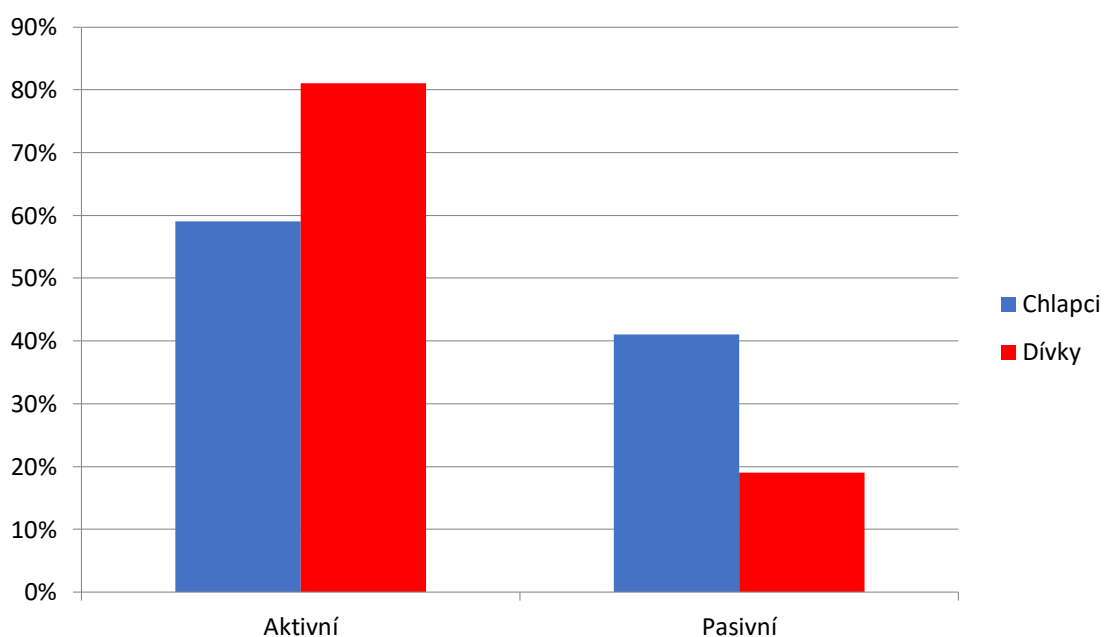
Přednost aktivnímu trávení volného času dávají spíše dívky, a to v 81 %. Chlapci tráví volný čas aktivně v 59 % a 41 % dává přednost raději pasivnímu způsobu trávení volného času. Viz tab. 4.

Tab. 4: Způsob trávení volného času

	Chlapci		Dívky		Celkem	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
Aktivní	53	59 %	50	81 %	103	68 %
Pasivní	37	41 %	12	19 %	49	32 %
Celkem	90	100 %	62	100 %	152	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 3: Způsob trávení volného času.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 4 Otázka č. 3 „Jak moc máš rád (a) tuto část dne v porovnání s ostatními?“

Smyslem této otázky je získat informaci o tom, jaké činnosti považují respondenti za oblíbené či naopak.

Oblibu jednotlivých činností respondenti hodnotili pomocí 5 bodové škály oblíbenosti. Výsledky šetření jsem poté zpracovala pomocí váženého průměru a tím získala hodnoty oblíbenosti jednotlivých aktivit v daném rozpětí škály 1–5.

Z výsledků vyplývá, že mezi nejoblíbenější aktivity respondentů patří čas strávený na internetu (4,01), dále spontánně strávený čas s kamarády a vrstevníky někde venku mimo školu a kroužky (3,94). Potěšujícím zjištěním je, že i zájmové činnosti řadí respondenti mezi ty oblíbené aktivity (3,53). Naopak pozice neoblíbených činností obsadily aktivity související se školou, především pak činnosti spojené s domácí přípravou (2,39). Neuspokojivou informací však je nezájem respondentů o četbu knih či časopisů, byť by se jednalo o jejich výběr (2,58). Děti měly v dotazníku možnost ke každé aktivitě zvolit hodnotu, která by vyjadřovala její oblíbenost ve srovnání s ostatními aktivitami. Četnosti těchto odpovědí jsou uvedeny v tabulce č. 5 zvlášť pro dívky a zvlášť pro chlapce. Červená čísla pak znamenají četnost odpovědí názorů pro dívky a chlapce dohromady. Hodnoty v posledním sloupečku tabulky pak udávají přehled o oblíbenosti jednotlivých aktivit mezi dětmi v 7. a 8. ročnících na této škole.

Viz tab. 5.

Tab. 5 Jaké aktivity mají děti nejraději?

		1.		2.		3.		4.		5.		Celkem ¹		
		Ch ³	D ⁵	Velmi nerad/a	Nerad/a	Je mi to jedno	Rád/a	Velmi rád/a						
Volný čas venku ²	Ch ³	3	5 ⁴	2	6	12	19	28	35	45	77	90	3,5	3,94
	D ⁵	2		4		7		7		32		62	4,2	
Zájmová činnost ⁶	Ch	10	11	18	22	22	35	21	44	19	40	90	3,23	3,53
	D	1		4		13		23		21		62	4	
Sledování TV nebo DVD	Ch	4	5	5	15	15	35	39	59	26	37	90	3,83	3,69
	D	1		10		20		20		11		62	3,48	
Internet ⁷	Ch	5	9	4	6	14	23	29	50	38	64	90	4,01	4,01
	D	4		2		9		21		26		62	4,01	
Aktivity v rodině ⁸	Ch	7	11	11	15	30	45	28	48	17	36	90	3,51	3,60
	D	4		4		15		20		19		62	3,74	
Hraní video/online PC her	Ch	3	18	6	25	11	23	18	27	53	60	90	4,27	3,59
	D	15		19		12		9		7		62	2,58	
Spánek	Ch	4	6	13	18	16	31	23	40	36	59	90	3,89	3,88
	D	2		5		15		17		23		62	3,87	
Poslech hudby, rádia	Ch	9	10	7	11	18	29	26	40	30	61	90	3,68	3,84
	D	1		4		11		14		31		62	4,08	
Čtení si ⁹	Ch	37	44	22	33	20	40	9	18	4	18	90	2,2	2,58
	D	7		12		20		9		14		62	3,18	
Cesta ze školy	Ch	11	14	21	32	18	30	23	44	15	30	90	3,04	3,25
	D	3		11		12		21		15		62	3,55	
Škola	Ch	31	38	24	39	23	46	6	18	6	11	90	2,24	2,50
	D	7		15		23		12		5		62	2,89	
Cesta do školy	Ch	21	27	15	29	35	58	16	29	2	8	90	2,56	2,73
	D	6		14		23		13		6		62	2,98	
Pomáhání v domácnosti	Ch	9	13	20	29	36	59	18	34	7	17	90	2,93	3,08
	D	4		9		23		16		10		62	3,30	
Domácí příprava do školy	Ch	22	33	40	57	15	36	9	17	3	8	90	2,2	2,39
	D	11		17		21		8		5		62	2,66	

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

¹ Ve sloupečku celkem jsou uvedeny tři hodnoty, přičemž hodnoty v prvním sloupečku znamenají celkový počet chlapců a dívek, čísla druhého sloupečku udávají hodnoty oblíbenosti dané aktivity v rozmezí škály 1-5 pro chlapce a dívky zvlášť, třetí sloupeček pak tuto hodnotu za chlapce a dívky dohromady

² mimo školu, kroužky, oddíly

³ chlapci

⁴ červená čísla znamenají četnosti odpovědí názorů dětí

⁵ dívky

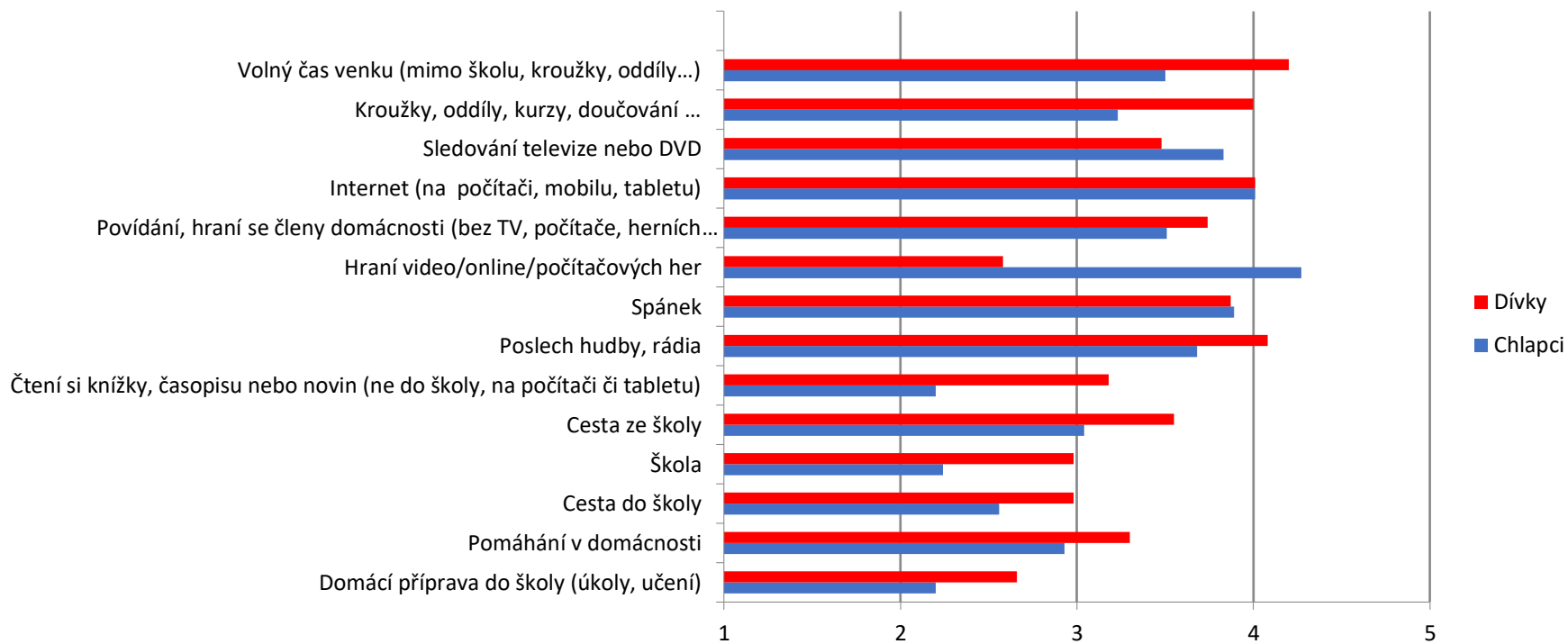
⁶ kroužky, oddíly, kurzy, doučování...

⁷ na počítači, mobilu, tabletu

⁸ aktivity se členy domácnosti bez TV, počítače, herních konzolí

⁹ knížky, časopisu, novin (ne četba do školy)

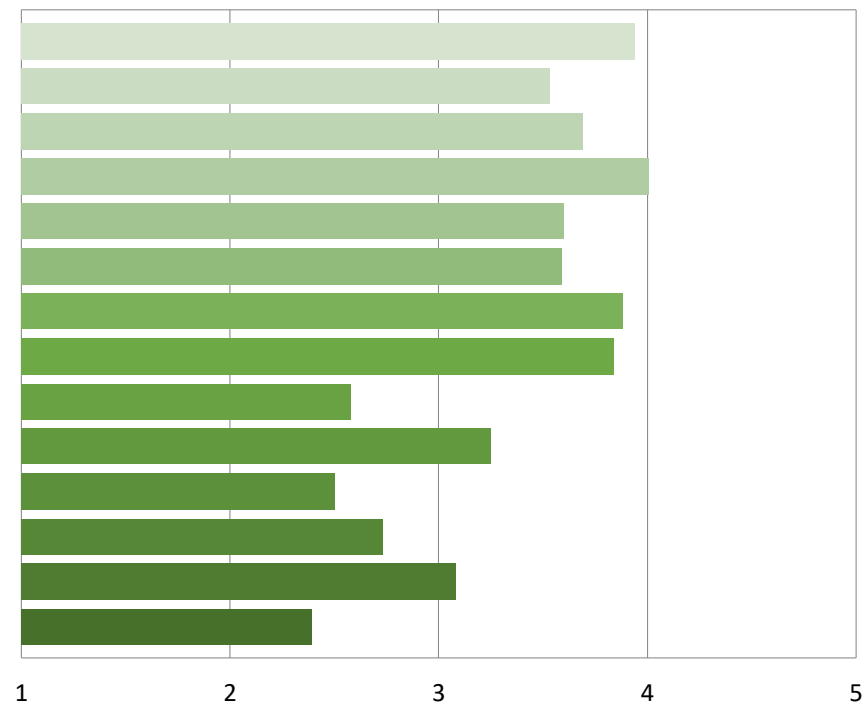
Graf 4: Které aktivity mají děti nejraději. Rozdíl podle pohlaví.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 5: Které aktivity mají děti nejraději.

- Volný čas venku (mimo školu, kroužky, oddíly...)
- Kroužky, oddíly, kurzy, doučování ...2
- Sledování televize nebo DVD
- Internet (na počítači, mobilu, tabletu)
- Povídání, hraní se členy domácnosti (bez TV, počítače, herních konzolí...)
- Hraní video/online/počítačových her
- Spánek
- Poslech hudby, rádia
- Čtení si knížky, časopisu nebo novin (ne do školy, na počítači či tabletu)
- Cesta ze školy
- Škola
- Cesta do školy
- Pomáhání v domácnosti
- Domácí příprava do školy (úkoly, učení)

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 5 Otázka č. 4 „Navštěvuješ nějakou zájmovou aktivitu?“

Smyslem této otázky bylo zjistit, zda se respondenti věnují nějaké organizované zájmové činnosti.

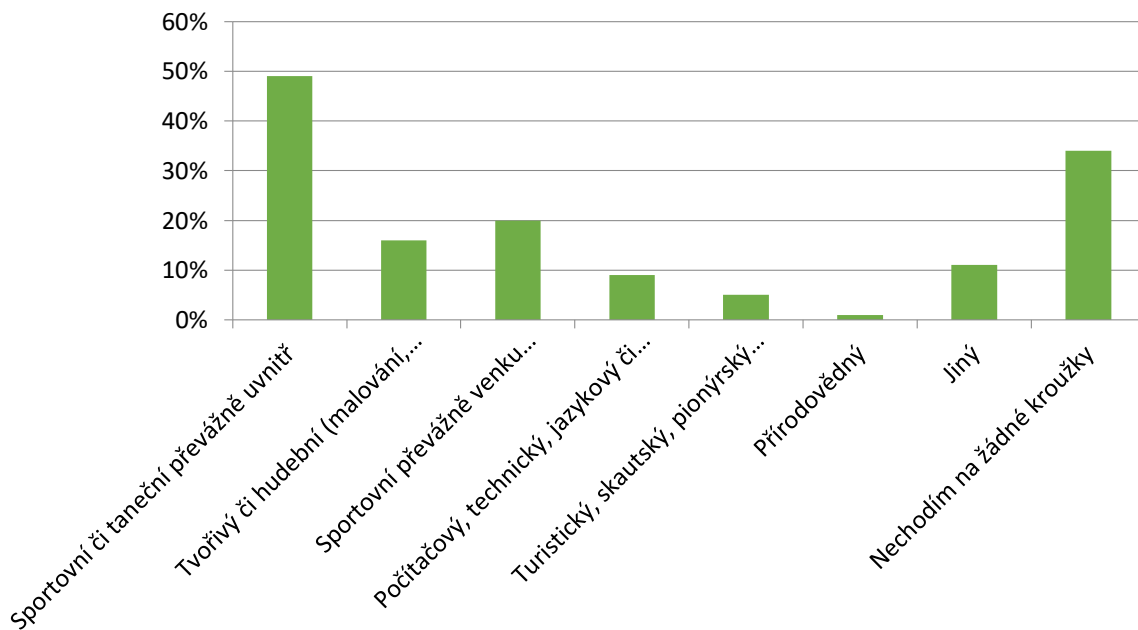
Zjištění ukázalo, že 34 % respondentů se nevěnuje žádné zájmové činnosti. U těch, kteří uvedli, že se zájmové činnosti věnují, převažuje zájem o sportovně a pohybově zaměřené aktivity. Rovněž se ukazuje, že aktivity tvořivého a hudebního charakteru upřednostňují především dívky. Viz tab. 6.

Tab. 6 Jaké zájmové aktivity děti navštěvují

Aktivity	Chlapci	Dívky	Celkem
Sportovní či taneční převážně uvnitř	44 %	58 %	49 %
Tvořivý či hudební (malování, hudební nástroj, zpěv, divadlo...)	7 %	29 %	16 %
Sportovní převážně venku (atletika, fotbal, horolezectví...)	24 %	15 %	20 %
Počítačový, technický, jazykový či doučování	9 %	10 %	9 %
Turistický, skautský, pionýrský nebo vodácký	4 %	6 %	5 %
Přírodovědný	1 %	2 %	1 %
Jiný	6 %	18 %	11 %

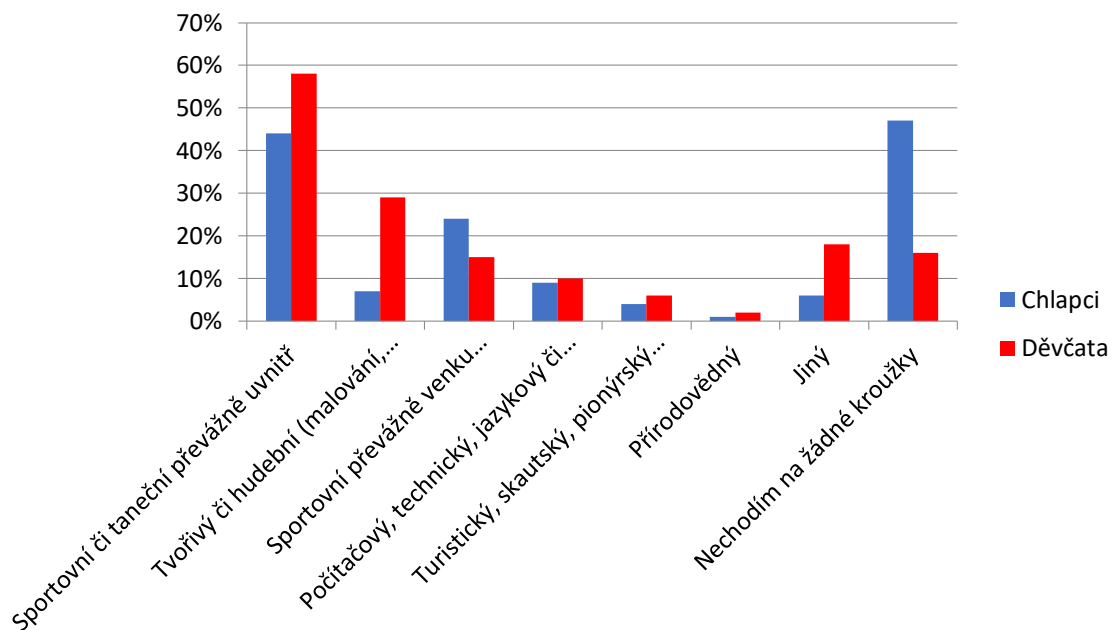
Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 6: Nejvíce navštěvované zájmové aktivity.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 7: Nejvíce navštěvované zájmové aktivity. Rozdíl podle pohlaví.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 6 Otázka č. 5 „Jak často se věnuješ zájmovým aktivitám?“

Smyslem této otázky bylo zjistit, kolik času týdně děti tráví v zájmových útvarech.

Z dat je patrné, že se děti věnují zájmovým aktivitám nejčastěji 2–3krát týdně.

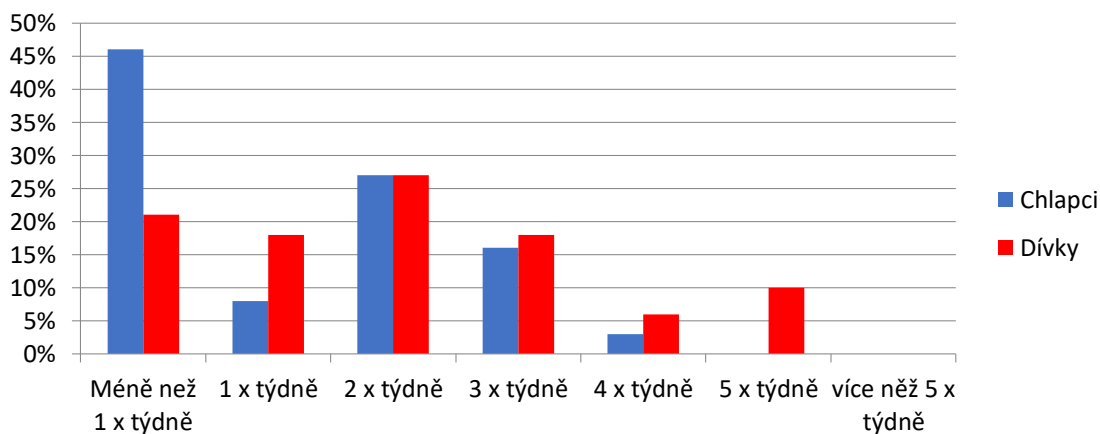
Viz tab. 7.

Tab. 7 Kolik času týdně se děti věnují zájmovým aktivitám

	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 1x týdně	41	46 %	13	21 %	54	35 %
1 x týdně	7	8 %	11	18 %	18	18 %
2 x týdně	24	27 %	17	27 %	41	27 %
3 x týdně	15	16 %	11	18 %	26	17 %
4 x týdně	3	3 %	4	6 %	7	5 %
5 x týdně	-	-	6	10 %	6	4 %
Více než 5 x týdně	-	-	-	-	-	-
Celkem	90	100 %	62	100 %	152	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 8: Kolik času týdně se děti věnují zájmovým aktivitám. Rozdíl mezi pohlavím.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 7 Otázka č. 6 „Myslíš, že nabídka zájmových aktivit ve Tvém okolí, které můžeš navštěvovat ve volném čase je dostatečná?“

Smyslem této otázky bylo zjistit názor respondentů, zda považují nabídku volnočasových aktivit za dostatečnou.

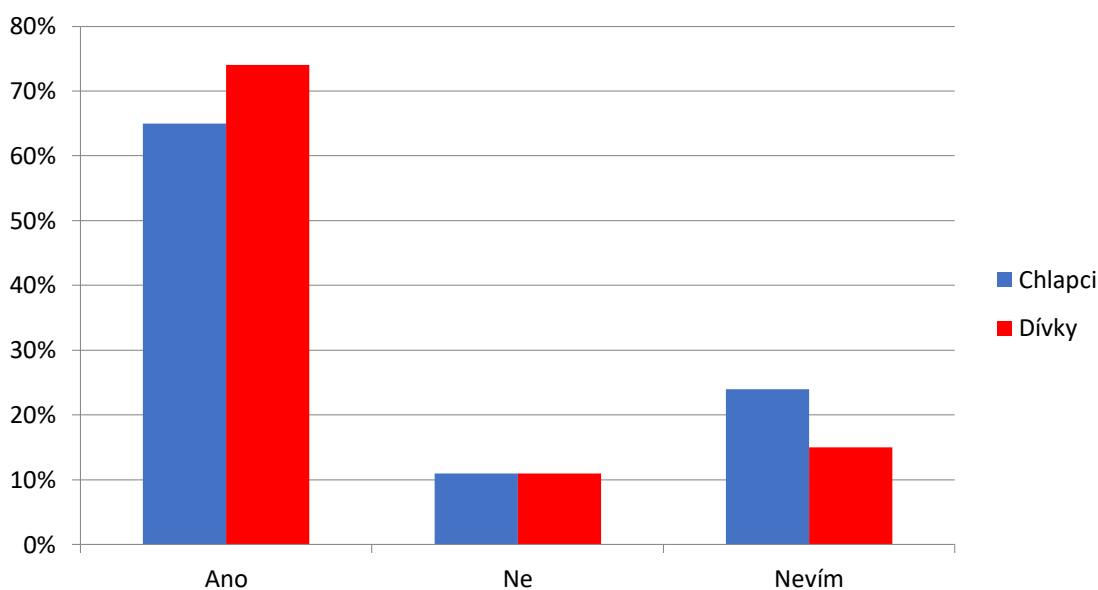
Za dostatečnou považuje nabídku volnočasových aktivit 65 % chlapců a 74 % dívek. Naopak za nedostatečnou ji považuje 11 % respondentů a ostatní nevědí. Viz tab. 8.

Tab. 8 Považují děti nabídku zájmových činností ve svém okolí za dostatečnou

	Chlapec		Dívka		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	58	65 %	46	74 %	104	69 %
Ne	10	11 %	7	11 %	17	11 %
Nevím	22	24 %	9	15 %	31	20 %
Celkem	90	100 %	62	100 %	152	100 %

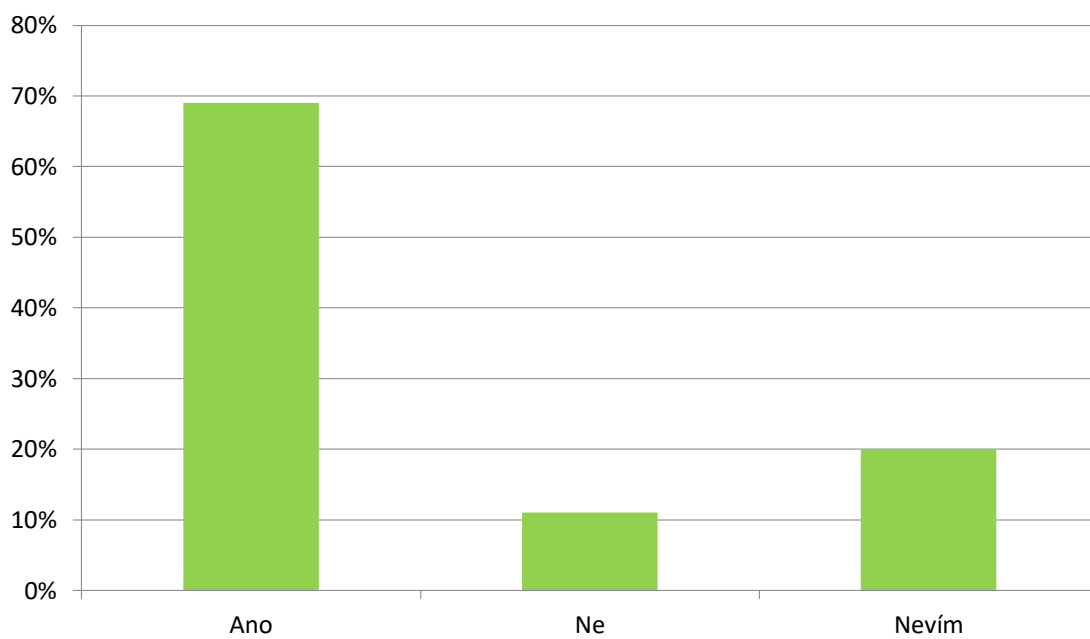
Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 9: Považují děti nabídku zájmových činností ve svém okolí za dostatečnou. Rozdíl podle pohlaví.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 10: Považují děti nabídku zájmových činností ve svém okolí za dostatečnou.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 8 Otázka č. 7 „Jsi se způsobem trávení svého volného času spokojený?“

Smyslem této otázky bylo zjistit informace, zda jsou respondenti spokojeni s trávením svého volného času.

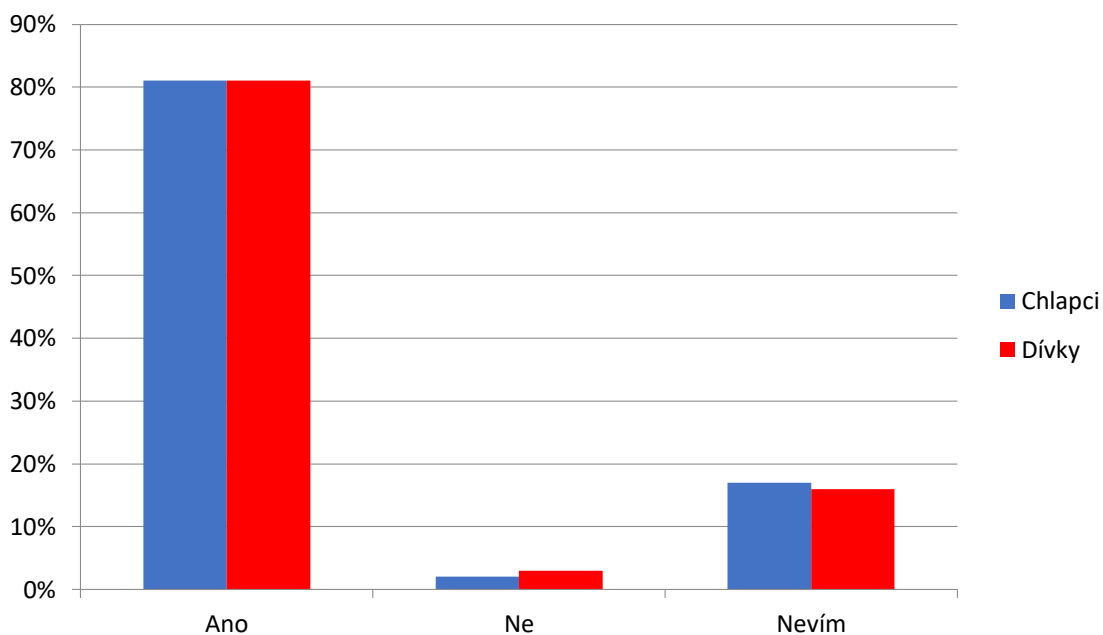
81 % dotázaných je spokojeno se způsobem, jakým tráví svůj volný čas. Naproti tomu 2 % chlapců a 3 % dívek spokojeno není. Viz tab. 9.

Tab. 9 Jsou děti se způsobem trávení svého volného času spokojeni

	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	73	81 %	50	81 %	123	81 %
Ne	2	2 %	2	3 %	4	3 %
Nevím	15	17 %	10	16 %	25	16 %
Celkem	90	100 %	62	100 %	152	100 %

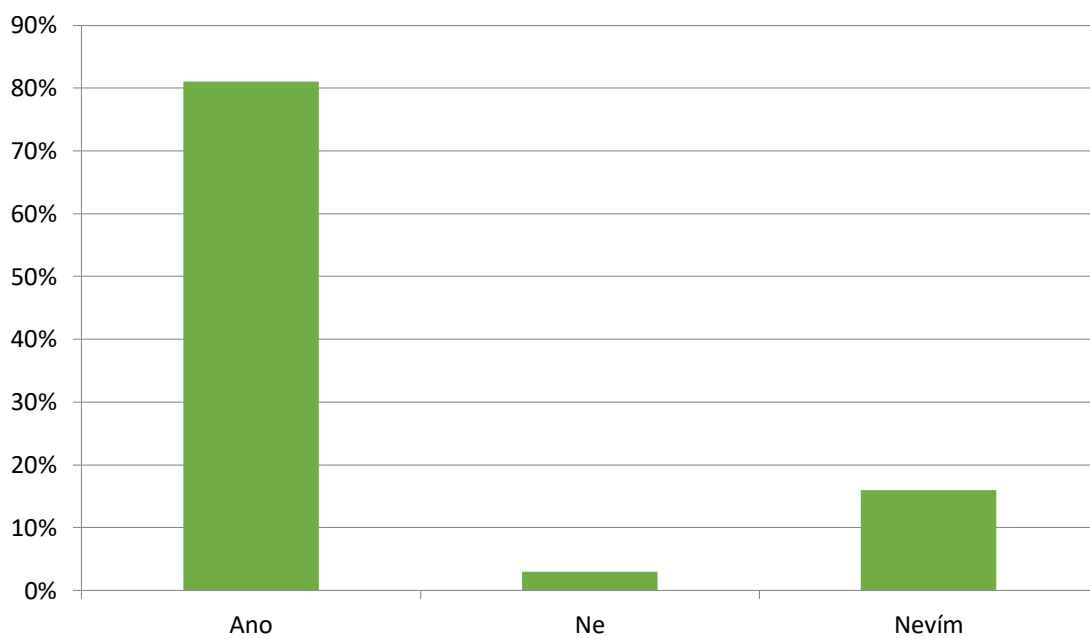
Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 11: Jsou děti se způsobem trávení svého volného času spokojeni. Rozdíly podle pohlaví.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 12: Jsou děti se způsobem trávení svého volného času spokojeni.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

3. 1. 9 Otázka č. 8 „Bavíte se doma o tom, co jsi celý den dělal/a?“

Smyslem této otázky bylo zjistit, zda mají rodiče přehled o celodenních činnostech svých dětí.

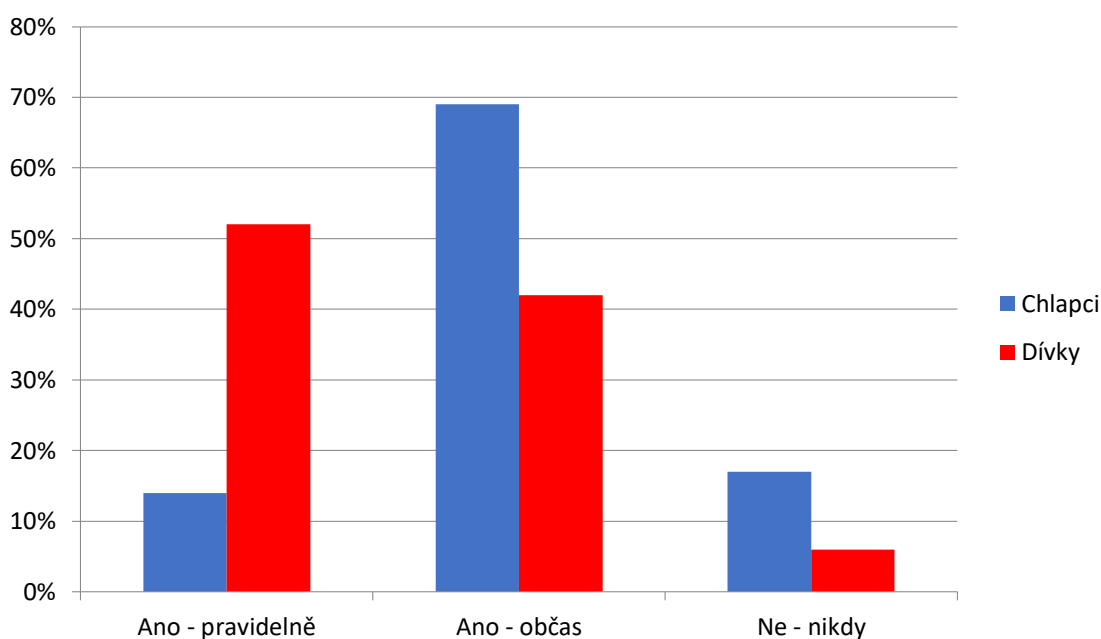
69 % chlapců se baví doma s rodiči o tom, co celý den dělali, pouze občas. Kdežto 52 % dívek uvedlo, že rodičům sděluje informace o denních činnostech pravidelně. Negativním údajem je zcela určitě ten, že 12 % respondentů uvedlo, že o jejich aktivitách se s rodiči nikdy nebaví. Viz tab. 10.

Tab. 10 Baví se děti doma s rodiči o tom, co celý den dělaly

	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, pravidelně	13	14 %	32	52 %	45	30 %
Ano – občas	62	69 %	26	42 %	88	58 %
Ne – nikdy	15	17 %	4	6 %	19	12 %
Celkem	90	100 %	62	100 %	152	100 %

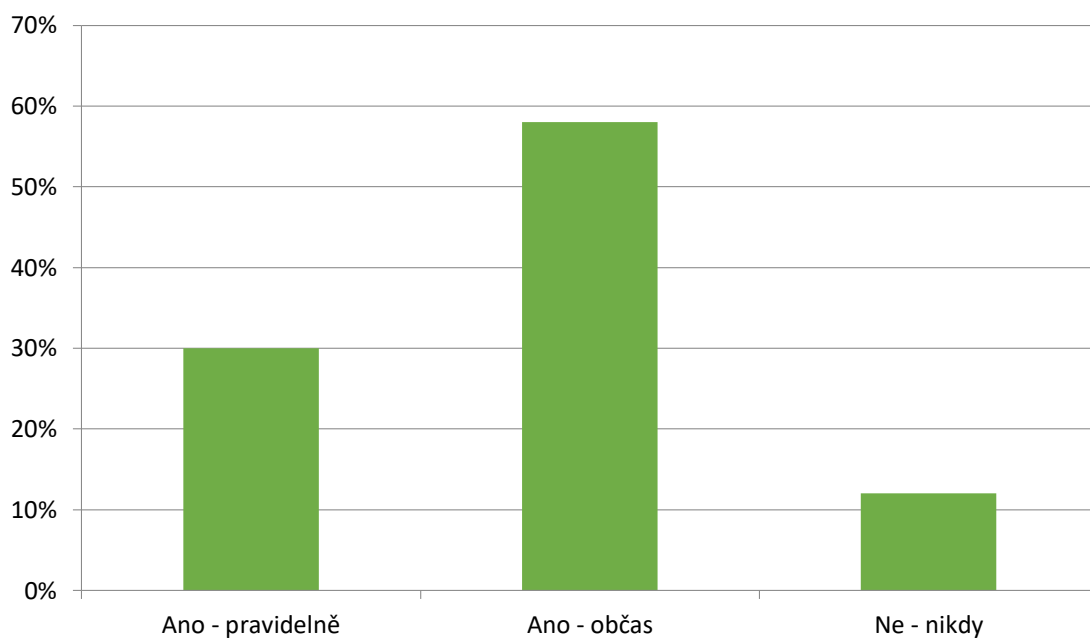
Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 13: Baví se děti doma s rodiči o tom, co celý den dělaly. Rozdíly podle pohlaví.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

Graf 14: Baví se děti doma s rodiči o tom, co celý den dělaly.

Zdroj: vlastní výzkum, 2020

4 DISKUZE

V této kapitole budou podrobněji okomentovány jednotlivé otázky, které byly součástí dotazníku (viz Příloha č. 1).

Jak uvádí Hájek, Hofbauer a Pávková (2011), volný čas dětí a mládeže má svá specifika. Jedním z nich je také množství času, kterým oproti dospělým disponují. Toto tvrzení považuji za sporné, jelikož jsou také jedinci, kteří postrádají volný čas. V dnešní uspěchané a v mnohém nepřehledné době je na děti kladeno čím dál více nároků. Další důvody nedostatku volného času dětí určitě také vidím ve výrazném přetěžování dětí povinnostmi ze strany rodičů nebo mimoškolními aktivitami, které nemusí být vždy aktivitami pro děti chtěnými, ale představují například nesplněné ambice rodičů. Proto se ztotožňuji s tvrzením Hájka, Hofbauera a Pávkové (2011), že trávení volného času má charakter dobrovolnosti, ale v některých případech i povinnosti. Pávková (2014) zdůrazňuje, že volnočasové aktivity mají být aktivitami spontánními, a proto nelze děti jimi přesycovat. Tím by se totiž vytratil onen charakteristický rys volného času. S tímto tvrzením naprosto souhlasím, jelikož mnoho zájmových aktivit dítě naopak dítě omezuje ve vlastním rozhodování se a je neustále někým řízeno a vedeno.

Údaje z výše uvedeného výzkumu poukazují na to, že většina respondentů dle subjektivního vnímání má dostatek volného času. Ovšem celá čtvrtina nedokázala množství svého volného času vůbec posoudit. Tento výsledek je možno přisoudit tomu, že to jsou děti, které nevyužívají svůj volný čas efektivně a bez cíle a plánu nějakým způsobem „přežívají den“. Proto je opodstatněné tvrzení Kaplánka (2012), který uvádí, že podstatou výchovy dětí a mládeže je napomáhat jim získat kompetence aktivně využívat svůj volný čas. Následně pak si umět vybírat vhodné aktivity, které se budou podílet na utváření jejich zdravého životního stylu. Je tedy zřejmé, že pokud děti nebudou mít plnohodnotnou náplň svého volného času, která je bude uspokojovat, mohou lehce sejít na špatnou cestu a dopouštět se tak delikventního chování. Učit děti povinnostem a odpovědnosti za své chování, se tak může stát preventivním prvkem v předcházení rizikového chování. Jak uvádí Hájek, Hofbauer a Pávková (2011), životní styl podmiňuje, jakým způsobem a jak pestře a rozmanitě budou děti a mládež využívat svůj volný čas. Obdobný názor sdílí také Kraus (2014), který říká, že rodina tvoří velice důležitou a nepostradatelnou primární skupinu v procesu socializace jedince a při

předávání mezigeneračních hodnot a vzorců chování. S těmito názory souhlasím, jelikož si myslím, že takto předané hodnoty se rodičům bohatě vrátí, a to zejména v období adolescence a dospívání, kdy již rodičovská autorita vůči dětem slábne a dítě se vymezuje svými názory.

Z výzkumu vyplývá, že dívčí skupina respondentů využívá svůj čas aktivněji než chlapecká skupina respondentů. Tento fakt příkládám tomu, že chlapci se věnují ve větší míře počítačovým a online hrám nežli dívky. Pasivní trávení volného času se stává fenoménem dnešní doby. Současná generace dětí raději komunikuje a píše si s kamarády přes sociální sítě, Facebook a Messenger, než aby trávila společné chvíle spolu venku. Myslím si, že současná situace vládních restrikcí v souvislosti s výskytem viru *COVID – 19*, by také mohla toto vnímání na osobní kontakt s vrstevníky trochu změnit. „Covidová doba“ je dobou výrazných omezení, se kterými se většina z nás ještě nesetkala. Proto se domnívám, že tuto absenci osobního kontaktu již děti a mládež pociťují, a to v negativním slova smyslu. Kamarádi a kontakt s vrstevníky jim velice chybí. Na druhou stranu, jakožto rodič – „nevyhledávající příliš sociální sítě“, musím uznat, že v nynější situaci jsou sociální sítě a komunikace prostřednictvím nich těmi jedinými, které nás a naše děti udržují v kontaktu s těmi nejbližšími.

Jak uvádí Helus (2018) u dětí středního školního věku sílí význam vrstevnické skupiny a masmédií. Rodiče tak, jako authority ustupují do pozadí. S tímto názorem souhlasím. Na základě mnou zjištěných skutečností, velká část dětí této věkové kategorie opravdu upřednostňuje neorganizované, a tudíž i pedagogicky neovlivňované aktivity. Hájek, Hofbauer a Pávková (2011) dodávají, že zájmové činnosti jsou významnými činiteli individuálního i společenského rozvoje a ovlivňují efektivitu výchovy a vzdělávání. Dále také zdůrazňují, že vedení dětí a mládeže k zájmovým aktivitám již od prvních let školní docházky vytváří návyk zabývat se i ve starším školním věku užitečnou a smysluplnou činností. Rodiče postupně přestávají zajišťovat náplň volného času svým dětem a ony raději vyhledávají pro trávení volného času své vrstevníky. I přesto je velice žádoucí, aby rodiče měli přehled o tom, s kým a kde se jejich dítě během dne pohybuje. Vyhnálková (2013) uvádí, že absence citlivého dohledu a informovanosti rodičů o tom, co dítě dělá ve svém volném čase, s kým se stýká a co ho trápí, může mít prokazatelnou souvislost s pozdějším delikventním chováním dítěte. Proto by rodiče a

osoby zodpovědné za výchovu dospívajících měli své děti zejména motivovat a nabízet než řídit a organizovat. S tímto výrokem zcela souhlasím, jelikož si myslím, že i dítě v období adolescence potřebuje stále vědět, že je tu někdo, kdo má zájem o to, co dělá, co ho baví, zajímá a že není zbytečný a sám. Přestože je dnešní doba uspěchaná a rodiče jsou mnohdy hodně pracovní vytížení, měli by si najít čas na své děti. Potvrdilo se mé očekávání, že zájem rodičů o volnočasové aktivity a činnosti jejich dětí není v tomto věku již tak intenzivní, jak je tomu u dětí mladších. Z dotazníkového šetření je patrné, že většina rodičů se s dětmi o jejich celodenní činnosti doma občas baví, přesto jsou i jedinci, kteří takový zájem ze strany rodičů nezažívají.

Výzkum ukázal, že chlapci a dívky, kteří uvedli, že se zájmovým činnostem věnují, upřednostňují sportovní a taneční aktivity. Atraktivními činnostmi stále zůstávají hra na hudební nástroj, zpívání či výtvarné kroužky, které však preferují ve větší míře dívky. Naopak výjimečně děti navštěvují zájmové aktivity přírodovědného charakteru.

Respondenti, kteří uvedli, že navštěvují nějaké zájmové aktivity, je navštěvují většinou 2x, popř. 3x týdně. Obě skupiny respondentů uvedly, že nabídka zájmových aktivit v jejich okolí, které mohou navštěvovat je dostatečná. Předpokládám, že ti respondenti, kteří neví, zda je nabídka volnočasových aktivit jim nabízených dostatečná, o tyto informace nemají zájem, popřípadě neznají možnosti, kde tyto informace hledat. Naproti tomu jsou obě skupiny respondentů se způsobem trávení svého volného času spokojeni.

Kraus (2014) poukazuje na fakt, že některé zájmové aktivity se mohou stát pro děti ze sociálně slabších rodin nedostupnými z důvodu materiální či finanční nedostupnosti. Tento fakt je bohužel pravdou. Děti pocházející ze sociálně slabých rodin, nemusí mít k takovým zájmovým činnostem přístup, nebo nemají ani informace o možné nabídce volnočasových aktivit, která by jim byla dostupná. Z tohoto důvodu je pak ani nevyhledávají. I to může být důvod, proč se třetina dotázaných dětí se nevěnuje žádné zájmové aktivitě. V takovém případě by se zde mohla angažovat škola a zajistit vhodné aktivity pro děti a tím je přimět k smysluplnému trávení volného času.

Nadace Proměny Karla Komárka (2016) provedla reprezentativní výzkum o trávení volného času dětí a mládeže, který mimo jiné zjišťoval oblíbenost aktivit mezi dětmi

v porovnání s ostatními aktivitami. Stejnou nabídku aktivit se škálou oblíbenosti 1–5 jsem zařadila do svého dotazníku. Mohu konstatovat, že výsledky z mého výzkumu viz tab. č. 5 jsou obdobné jako výsledky výzkumu Nadace Proměny viz Příloha č. 2. Dle očekávání patří mezi nejoblíbenější aktivity této věkové skupiny internet, který využívají děti staršího školního věku zejména ke komunikaci, vyhledávání informací, ale také k účasti na sociálních sítích. Chlapecká skupina respondentů uvedla jako nejoblíbenější aktivitu hraní PC her a online her. Za ní následovala činnost na internetu a spánek. Za nejméně oblíbené aktivity tato skupina respondentů považuje čtení, školu a cestu do školy. Dívčí skupina respondentů svou oblíbenost rozdělila mezi spontánní aktivity strávené venku mimo školu a zájmové kroužky, dále dívky rády poslouchají hudbu a věnují se činností na internetu. Naopak dívčí skupina respondentů považuje hraní PC her a online her za nejméně oblíbenou činnost spolu s domácí přípravou do školy a školu samotnou. I toto jsou závěry, které lze u této věkové skupiny předpokládat.

Jak tvrdí Rogge (2018), období adolescence je charakteristické vytvářením vlastní identity. Je to období velmi křehké na vztahy. Rodič by měl být pro své dospívající dítě respektujícím a naslouchajícím partnerem. Jeho názory jsou pro dítě velmi důležité.

Ač se může zdát, že děti středního školního věku nemají o nic zájem, snaží se bortit všechny nastavené rodičovské mantinely, které doposud byly pro ně hranicemi jistoty, chtějí a touží pouze rozšířit své obzory. To bychom jim měli umožnit. Je to velice důležité pro jejich další život – život dospělého jedince.

5 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo získat přehled o způsobu trávení volného času dětí na 2. stupni základní školy v Humpolci a zjistit, jaké aktivity upřednostňují a jsou pro ně atraktivní. Předmětem výzkumného šetření byli chlapci a dívky ze sedmých a osmých ročníků Základní školy Hálkova v Humpolci.

V teoretické části jsme se zabývali problematikou týkající se volného času, práce vymezila pojem a význam zájmových činností v souvislosti s volným časem dětí a mládeže, důležitost a vliv rodiny na způsob využívání volného času a charakterizovala specifika dětí středního školního věku. V praktické části se práce věnovala zpracování a vyhodnocování dotazníků z výzkumu provedeného v daných ročnících. Zvláště jsem vyhodnotila chlapce a zvláště dívky.

Jak je z výzkumu patrné, děti velice rády tráví svůj volný čas ve společnosti svých kamarádů a vrstevníků někde mimo školu a zájmové kroužky. V dnešní technologicky vyspělé době se tomu tak děje i bez osobního kontaktu, tedy přes sociální sítě. I přes tuto skutečnost výzkumné šetření ukazuje, že využívání volnočasových zájmových aktivit dětmi tohoto věku má své nezastupitelné místo. Díky získaným informacím víme, že děti stále preferují mezi volnočasovými aktivitami ty sportovního charakteru, hru na hudební nástroj a výtvarné činnosti.

Téma volného času je v současné době velice aktuálním problémem, především z hlediska narůstající kriminality mládeže. Je proto žádoucí a v zájmu širší společnosti zajistit vhodné příležitosti k trávení volného času zejména pro děti a mládež. Aby se tak stalo, je nutné mládež a její aktuální preference dobře znát. Pouze tak můžeme pro ně následně zajistit aktuálně atraktivní činnosti, o které budou mít zájem. Získané poznatky mě utvrdily v tom, že volný čas je nezbytnou součástí každého člověka a základ kvality jeho využívání je položen v rodině. Pokud rodina, ale i škola nasměrují mladého člověka a poskytnou mu možnosti, jak kvalitně využívat volný čas, pomohou mu tak předejít negativním následkům nevhodného trávení volného času.

Všude jsou děti, které si chtějí hrát, bádát, poznávat, rozvíjet své zájmy a nadání, uspokojovat své potřeby. Dejme jim tu možnost, vždyť tím vkládáme naši budoucnost do jejich rukou.

6 SEZNAM LITERATURY

1. GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
2. HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2007, 65 s. ISBN 978-80-7290-265-1.
3. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: Trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
4. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010, 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
5. HELUS, Z. *Úvod do psychologie*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2018, 312 s. ISBN 978-80-247-4675-3.
6. KALNICKÝ, J. *Základy pedagogiky I*. Vyd. 2. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2012, 80 s. ISBN 978-80-7248-767-5.
7. KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti – čas výchovy: Pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. 176 s. ISBN 978-80-262-0450-3.
8. KOŤA, J., TRPIŠOVSKÁ, D., VACÍNOVÁ, M. *Sociální psychologie: Vybrané kapitoly*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2013, 176 s. ISBN 978-80-7452-029-7.
9. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 216 s. ISBN 978-80-262-0643-9.
10. MARHÁNKOVÁ HASMANOVÁ, J., ŠTÍPKOVÁ, M. *Prarodičovství současné české společnosti*. Praha: SLON, 2018, 232 s. ISBN 978-80-7419-265-4.
11. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.
12. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008, 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
13. PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012, 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

14. PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2014, 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.
15. REICHEL, J., *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
16. ROGGE, J. U. *Puberta: opora, volnost, mantinely*. Přeložil Nina FOJTŮ. Brno: Edika, 2018, 248 s. ISBN 978-80-266-1280-3.
17. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004, 392 s. ISBN 80-7178-829-5.
18. ŘÍČAN, P. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013, 176 s. ISBN 978-80-262-0343-8.
19. ŠAFRÁNKOVÁ, D., *Pedagogika*. Praha: Grada 2019, 368 s. ISBN 978-80-247-5511-3.
20. ŠKOVIERA, A., MURINOVÁ, L. *Rodina a problémové děti v terapeuticko – výchovnej starostlivosti*. Bratislava: Fice, 2012, 100 s. ISBN 978-80-969253-5-3.
21. VYHNÁLKOVÁ, P., *Základy pedagogiky volného času*. Praha: Agentura Gevak 2013, 64 s. ISBN 978-80-86768-73-1.

7 INTERNETOVÉ ZDROJE

22. ČESKO. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, 2005. [online]. [cit 2020-3-12]. In: Sbírka zákonů České republiky, částka 20, s. 509-211. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
23. ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit 2020-3-12]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257–1289. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
24. ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004. [online]. [cit 2020-2-22]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 190, s. 10262-10324. ISBN 85914419001504. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
25. ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, 2004. [online]. [cit 2020-3-12]. In: *Sbírka zákonů české republiky*, částka 190, s. 10333-10345. ISBN 859144919001504. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
26. ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. [online]. [cit 2020-3-12]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1026–1365. ISSN 1211–1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
27. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Nestátní neziskové organizace uznané MŠMT pro práci s dětmi*. [online]. [cit 2019-12-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>
28. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. *Školní kluby*. [online]. [cit 2019-12-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby>
29. Nadace Proměny Karla Komárka. *České děti venku: Reprezentativní výzkum, kde a jak tráví děti svůj čas*. Nadace Proměny Karla Komárka [online] 5. 5. 2016. Dostupné z: <http://www.nadace-promeny.cz/cz/vyzkum.html>
30. Vzdělávání 2020. *Strategie vzdělávání 2020*. [online]. [cit 2019-12-13]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 1 Dotazník

Milí žáci,

Jmenuji se Lenka Krbcová a jsem studentkou Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích obor Sociální pedagogika. V současné době pracuji na bakalářské práci na téma: „Volný čas dětí na 2. stupni ZŠ“.

Tento dotazník s daty mi poslouží v praktické části mé práce a je anonymní. Odpovědi označte křížkem, popřípadě doplňte, je-li uvedeno jinak.

Za vyplnění dotazníku a ochotu Vám děkuji. Lenka Krbcová

Kolik je ti let?.....

Pohlaví Chlapec Dívka

Otázka č. 1 **Máš dostatek volného času?**

Ano Ne Nevím

Otázka č. 2 **Jaký způsob volného času upřednostňuješ?**

Aktivní Pasivní

Otázka č. 3 **Jak moc máš ráda/a tuto část dne v porovnání s ostatními?**

1= velmi nerad/a, 2= nerad/a, 3= je mi to jedno, 4= rád/a, 5= velmi rád/a

Volný čas venku (mimo školu, kroužky)	1	2	3	4	5
Kroužky, kurzy, doučování	1	2	3	4	5
Sledování televize	1	2	3	4	5
Internet (na PC, telefonu)	1	2	3	4	5
Povídání, hraní s členy domácnosti	1	2	3	4	5
Hraní video/ počítačových her	1	2	3	4	5
Spánek	1	2	3	4	5
Poslech hudby, rádia	1	2	3	4	5
Čtení knížky, časopisu (ne do školy)	1	2	3	4	5
Cesta ze školy	1	2	3	4	5
Škola	1	2	3	4	5
Cesta do školy	1	2	3	4	5
Pomáhání v domácnosti	1	2	3	4	5
Domácí příprava do školy	1	2	3	4	5

Otázka č. 4 **Navštěvuješ nějakou zájmovou aktivitu? (i více možností)**

- Sportovní či taneční převážně uvnitř
- Tvořivý či hudební (malování, hudební nástroj, zpěv, divadlo)
- Sportovní převážně venku (atletika, fotbal)
- Počítačový, technický, jazykový či doučování
- Turistický, skautský, pionýrský nebo vodácký
- Přírodovědný
- Jiný
- Nechodím na žádné kroužky

Otázka č. 5 **Této (těmto) aktivitám se věnuji týdně:**

- Méně než jednou
- Třikrát týdně
- Více než pětkrát
- Jednou týdně
- Čtyřikrát týdně
- Dvakrát týdně
- Pětkrát týdně

Otázka č. 6 **Myslíš, že nabídka zájmových aktivit ve Tvém okolí, které můžeš navštěvovat je dostatečná?**

- Ano
- Ne
- Nevím

Otázka č. 7 **Jsi se způsobem trávení svého volného času spokojený?**

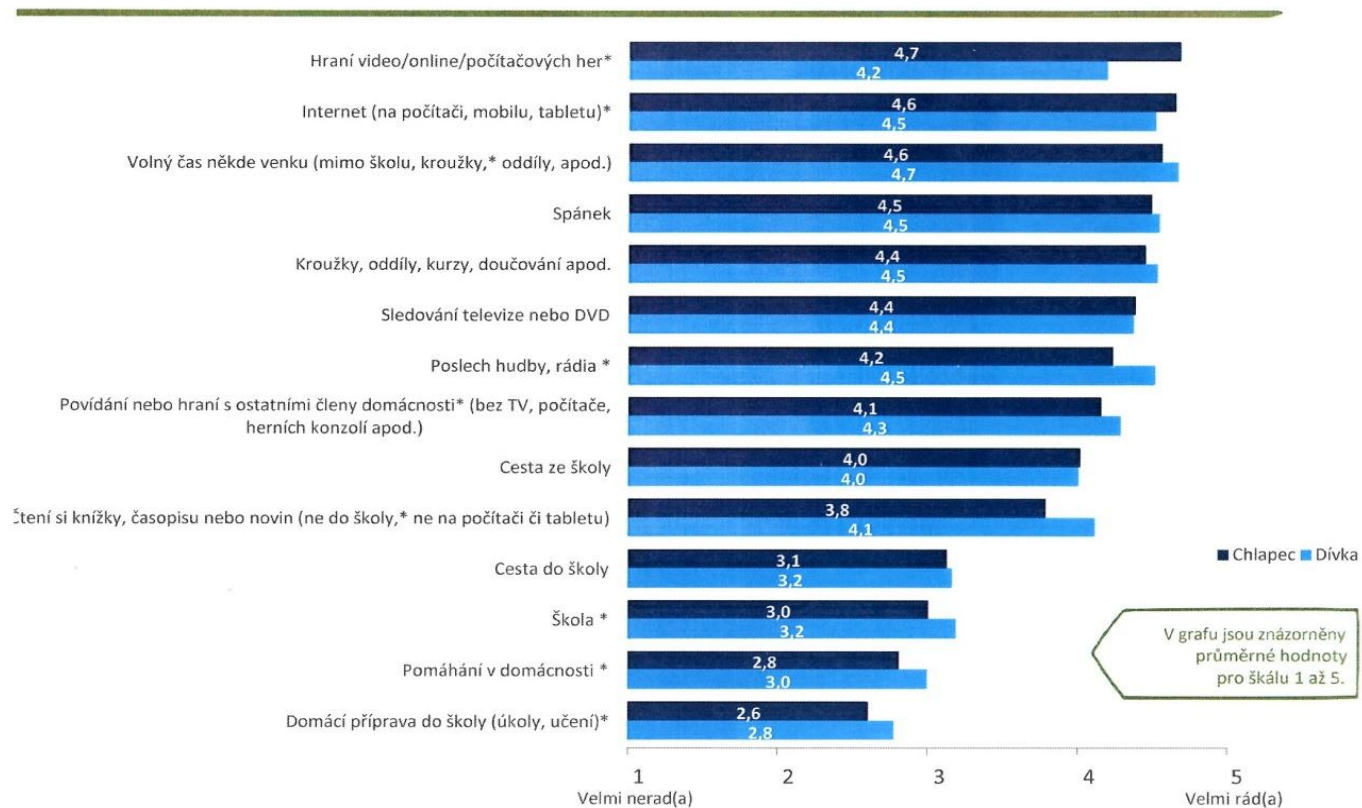
- Ano
- Ne
- Nevím

Otázka č. 8 **Bavíte se doma s rodiči, co jsi celý den dělal/a?**

- Ano, pravidelně
- Ano, občas
- Ne, nikdy

Příloha č. 2 Výzkum Nadace Proměny Karla Komárka

Které aktivity mají děti nejraději? Rozdíly podle pohlaví

Které aktivity mají děti nejraději? Rozdíly podle věku

